

Syntheserapport van de antwoorden van het volk Gods in België op de bevraging n.a.v. de synode 2015

De roeping en de zending van het gezin in de Kerk en de wereld van vandaag

Inleiding

I. Gevolgde werkwijze en consequenties voor de door de Bisschoppenconferentie verzamelde gegevens

De bevraging werd in het Nederlands en het Frans gepubliceerd, online op de websites (N & F) van de Belgische Kerk en gepubliceerd in de kerkelijke weekbladen 'Kerk & Leven' en 'Dimanche'. De bisdommen hebben het antwoorden in groep aangemoedigd en soms ook zelf georganiseerd.

De antwoorden werden vraag per vraag verzameld en de enquêteurs hebben geprobeerd om het gewicht van de antwoorden (van een groep of een individu, een expert...) af te wegen in verhouding tot hun aandeel in het geheel. Op basis daarvan is van de antwoorden op elke vraag een samenvatting gemaakt.

Dit syntheserapport is niet opiniërend over de kwesties die in de vragen aan bod komen, maar probeert te beschrijven hoe de katholieken in België daarover denken. Het neemt dus ook geen standpunt in over de behandelde vragen, maar probeert via de respondenten zo goed mogelijk te rapporteren over de opvattingen van de Belgische gelovigen.

De opstellers van het rapport sluiten zich wel zich aan bij de vaak voorkomende kritiek van de respondenten dat over de methodologie van de bevraging te weinig is nagedacht. Het gaat dan over de stijl en de moeilijkheidsgraad van de vragen, de vooronderstellingen en het onderliggende ideaalbeeld, maar ook over de al te beperkte representativiteit van het resultaat.

II. Cijfers

Nederlandstalige antwoorden

Totaal	Ten persoonlijke titel	In groep
840	75%	25%

Franstalige antwoorden

Totaal	Ten persoonlijke titel	In groep
693	78%	22%

Voorafgaande vraag in verband met alle onderdelen van de *Relatio Synodi*

Strookt de beschrijving van de verschillende gezinssituaties in de Relatio Synodi met wat er vandaag in Kerk en samenleving leeft? Welke ontbrekende aspecten moeten er nog aan toegevoegd worden?

Een meerderheid van de Belgische respondenten vindt dat de omschrijving van het gezin zoals die in de *Relatio Synodi* wordt voorgesteld, aansluit bij de hedendaagse werkelijkheid. Ze laveren daarbij tussen de vraag naar het beklemtonen van een volkomen christelijk getuigenis (minderheid) en die naar een meer pastorale oriëntatie tegenover de samenleving (ruime meerderheid).

Een aantal respondenten betwijfelt ook of er wel een enkele universele tekst kan geschreven worden gelet op de vele culturele, maatschappelijke, theologische en liturgische verschillen tussen de continenten.

Wat ontbreekt in de *Relatio Synodi*? Sommigen verlangen dat de Kerk in de eerste plaats gewone koppelrelaties bemoedigt en ondersteunt. Eenzelfde vraag komt telkens terug: over welke gezinnen spreken we? Kan de Kerk erkennen en vooral positief benaderen dat er ook andere vormen van samenleven bestaan waarvan de leden in onze kerkgemeenschap echt welkom zijn: koppels die alleen burgerlijk gehuwd zijn, eenoudergezinnen (gewild of ongewild), nieuw samengestelde gezinnen, ongehuwd samenwonenden (van verschillend of hetzelfde geslacht) en ook steeds meer alleenstaanden (gewild of ongewild). Er is vraag naar een kerkelijke erkenning van anticonceptie en naar een meer genuanceerde visie op abortus. De koppeling van seksualiteit aan vruchtbaarheid vinden velen spijtig. Er klinkt hierbij onbegrip voor bestaande kerkelijke standpunten en een positief toekomstperspectief wordt gewenst. Maar ook kinderloze gezinnen (gewild of ongewild), pleeg- en opvangouders of ouders met adoptiekinderen verlangen een eigen benadering van hun specifieke gezinssituatie. Men vraagt de aandacht van de Kerk voor gezinnen die in armoede leven. Men verwacht van de Kerk dat ze als eerste misbruiken, racisme, geweld in gezinnen, beklemmende economische omstandigheden en gevolgen van vergrijzing aanklaagt en dat ze oproept tot engagement.

De respondenten hadden anderzijds graag gezien dat ook de problemen rond het priestercelebaat, de plaats van de vrouw in de Kerk en het priesterschap voor vrouwen, de rol van de vader en het failliet van het gezag binnen de gezinnen en de problematiek van de vergrijzing en van de christofobie aan bod zouden zijn gekomen.

De respondenten vinden dat, vertrekkend van de *Relatio Synodi* en de bevraging, Rome onvoldoende rekening houdt met de ontkerstening, de christofobie, de afwezigheid van religieuze kennis en het huidige gebrek aan oriëntatiepunten voor de jongeren in Europa. Catechese voor jongeren is een prioriteit. De onderwijswereld vraagt enerzijds erkenning van de inspanningen die dagelijks gedaan worden voor kinderen, jongeren en hun ouders uit heel verscheiden gezinssituaties; anderzijds wenst ze ook ondersteuning bij het verder uitbouwen van deze specifieke opdracht.

Het is frappant dat deze open vraag door velen ook aangegrepen werd om kritiek te uiten op de taal van zowel de visietekst als de vragenlijst. Heel veel respondenten storen zich aan het te moeilijke, verouderde, kerkelijke, wereldvreemde, niet-inspirerende taalgebruik, dat volgens

hen niet toegankelijk is voor de gemiddelde mens. Er is te weinig nagedacht over de methodologie van de vragenlijst. Ze vinden dat de vragenlijst jammer genoeg eerder bedoeld is voor priesters en kerkmensen die gezinnen begeleiden. De woordkeuze kan ook bepaalde vraagstellingen ideologisch omzeilen. Vele respondenten wijzen erop dat die vervreemding ontstaat doordat de visie achter de vragen overeenkomt met het traditionele rooms-katholieke beeld van huwelijk, gezin en voortplanting, dat in de Belgische samenleving niet langer wordt (h)erkend. Maar ondertussen hebben mensen op basis van hun persoonlijke geweten een nieuwe ethiek en omgangsvormen ontwikkeld, waardoor ze zich niet langer gedragen voelen door de Kerk. De moraliserende ondertoon die sommigen opmerken, zorgt volgens hen ervoor dat mensen zich uitgesloten voelen en afhaken.

Hierbij aansluitend ervaren respondenten dat de Kerk bij haar erkenning van de onvolkomenheid te sterk vertrekt vanuit een bevoogdende compassie en te weinig vanuit een respect voor de reële levenssituatie van mensen en de waarden die zij beleven. Gelovigen willen volgens deze respondenten vandaag een gelijkwaardige, wederkerige, open, dialogale en participatieve relatie met de Kerk, waarin ze beluisterd, begrepen en gerespecteerd worden. Vooral in verband met het spreken over seksualiteit wordt een discours gevraagd dat zowel autoritair voorgedragen waarheidsaanspraken als een relativistische ingesteldheid weet te vermijden.

Een procentueel kleine groep ten slotte antwoordt op deze vraag dat de personalistische visie op seksualiteit leidt tot ethisch relativisme en tot het ondersteunen van vele samenlevingsvormen en niet van het kerkelijke huwelijk. Volgens hen is het de opdracht van de Kerk de objectieve waarheid te verkondigen die men vindt in de catechismus, de kerkelijke leer, o.m. in visie op de theologie van het lichaam van paus Joannes Paulus II en in de encycliek *Humanae Vitae*.

Deel I

De socioculturele context (5-8)

1. Wat zijn lopende initiatieven en welke zijn er voorzien in verband met de uitdagingen waarvoor de culturele veranderingen het gezin plaatsens (cf. Relatio Synodi, 6-7)? Welke initiatieven mikken op het reveil van Gods aanwezigheid in het leven van de gezinnen? Welke hebben te maken met de opvoeding en de uitbouw van stevige interpersoonlijke relaties? Welke met het bevorderen van een sociale en economische politiek die nuttig is voor het gezin? Welke initiatieven helpen de moeilijkheden oplossen die verbonden zijn met de aandacht voor de kinderen, senioren en zieke gezinsleden? Welke initiatieven worden genomen om het hoofd te kunnen bieden aan de meer specifieke context waarin de lokale Kerk leeft?

Wat betreft de culturele contradicties getuigen de Belgische respondenten hier niet uitsluitend over de lopende initiatieven, maar ook over initiatieven die ze graag genomen zouden zien worden.

Het nog sterk aanwezige verenigingsleven kan men in de huidige context niet meer strikt binnenkerkelijk situeren, vinden velen. Mensen willen aan activiteiten van deze verenigingen deelnemen en zich zelfs als vrijwilliger engageren, zonder zich in eerste instantie als katholiek te bekennen. Een voldoende brede opstelling van de Kerk dringt zich op. Het kan echter wel een opstap zijn. Anderen daarentegen vinden dat het liberalisme, individualisme, pluralisme en relativisme geen plaats zouden mogen krijgen in de Kerk en betreuren het heersende onvermogen tegenover de invloed van de samenleving.

Men denkt ook aan de klassieke hoogtepunten rond sacramenten en kerkelijke feesten, schoolpastoraal, instapvieringen voor eerste communie, vormselcatechese, doop- en huwelijksvoorbereiding, rouwbezoeken. Ouders met kinderen die catechese volgen, worden uitgenodigd op gezinsvieringen en er worden geloofsgesprekken onder volwassenen aangeboden. Velen vinden dat de Kerk tekort schiet in de huwelijksvoorbereiding en in de begeleiding van echtparen met problemen.

Men onderstreept het belang van de zondagsmis, in het bijzonder de gezinsvieringen. Er is een gebrek aan vorming van jongeren, volwassenen, catechisten... Voor de overgrote meerderheid van de ouders is de godsdienstige vorming geen prioriteit in de schoolkeuze voor hun kind. De godsdienstles verwordt soms tot een vergelijkende en relativiserende les, zo neutraal mogelijk.

De respondenten wijzen op de opmerkelijke inspanningen van nieuwe bewegingen, reflectiegroepen, gebedsgroepen, Bijbelgroepen...

2. Welke onderzoeksinstrumenten worden momenteel gebruikt voor de analyse van de huidige antropologische en culturele veranderingen en wat zijn de belangrijkste positieve of negatieve resultaten? (cf. RS 5) Ziet men in de resultaten de mogelijkheid om gemeenschappelijke elementen in het culturele pluralisme te ontdekken?

Er kwamen maar weinig antwoorden op deze vraag binnen. Velen vonden ze te moeilijk of hadden hierover geen mening. De Belgische respondenten merken op dat er statistieken zouden moeten gemaakt worden om de veranderingen te meten en te evalueren. Onderlinge

vergelijkingen in combinatie met sociologische studies, maar ook studiemateriaal over de verschillen in praktijk en structuren die er in de parochies bestaan, zouden best interessant kunnen zijn.

Een positieve bevinding is alvast dat een aantal van oudsher typisch christelijke praktijken, zoals de ignatiaanse weg van onderscheiding in de 'Geestelijke oefeningen', nauw aansluiten bij nieuwe inzichten in de psychologie van de mens. En een tweede bevinding is dat mensen vanuit diverse achtergronden hiervoor openstaan.

3. Hoe kiest de Kerk ervoor om behalve via de verkondiging en de aanklacht van onrecht, 'als Kerk' aanwezig te zijn en gezinnen in extreme situaties nabij te zijn? (cf. RS 8) Welke vormingsstrategieën gebruikt de Kerk om dat soort situaties te voorkomen? Wat kan gedaan worden om gelovige gezinnen en diegenen die trouw zijn aan de huwelijksband te ondersteunen en te versterken?

Volgens sommigen is de Kerk mensen in extreme situaties gewoon niet of veel te weinig nabij.

Men suggereert de oprichting van plaatsen en gelegenheden, intergenerationeel of intercultureel, of meer specifiek (weduwen- en gehandicaptenwerking...) voor ontmoeting, vriendschap, vorming, geloofsverdieping e.a., waar mensen een vriendschappelijke, sociale, morele of spirituele steun kunnen vinden.

Een nog uit te werken strategie zou kunnen zijn: leken aanwerven, vrouwelijke opgeleide pastores, die (op vraag) huisbezoeken kunnen doen. Concrete noden zouden duidelijk worden en de kerkgemeenschap zou erop kunnen inspelen door tijdelijke begeleiding, financiële ondersteuning en doorverwijzing naar andere organisaties. In deze context wordt ook opnieuw gevraagd dat priesters zouden mogen huwen, wellicht om zich beter te kunnen inleven in een huwelijks- en gezinscontext.

Enkele gelovige gezinnen voelen zich uit hun evenwicht gebracht door deze synode en wachten met ongeduld op de besluiten. Ze vragen om een sterkere en meer publieke ondersteuning en verlangen dat het Leergezag zijn standpunten en zijn eisen bevestigt en vastberaden blijft onderrichten. Volgens anderen bereiken initiatieven rond huwelijkspastoraal op beleidsniveau en in de diocesane vormingsdiensten dan weer de basis niet, die steeds meer vervreemdt van de kerkelijke leer over het huwelijk door de controversiële standpunten die het leergezag inneemt.

4. Hoe reageert de Kerk in haar pastoraal op de verspreiding van het culturele relativisme in een geseclariseerde samenleving en op de erop volgende verwerping door veel mensen van het gezinsmodel gevormd door een man en een vrouw, met elkaar verenigd door de huwelijksband en ontvankelijk voor nieuw leven?

Een kleine groep betreurt dat de Belgische Kerk te sterk meegaat met het relativisme en het katholieke gezinsmodel te weinig ondersteunt. Volgens hen moet het huwelijk voorbehouden blijven aan het koppel van man en vrouw en moet de christelijke 'definitie' van het huwelijk – vrij, trouw, onverbreekbaar en open op het leven – bewaard blijven. De klemtoon ligt daarbij op ontvankelijkheid en openheid voor de anderen. Vertrekkend van deze fundamenteën, maar

tegelijk blijk gevend van realisme, is het onze taak de gewetensvrijheid van onze gesprekspartners te respecteren en geen oordeel te vellen over de verschillende situaties.

Een grotere groep vindt dat de Kerk tekort schiet in haar dialoog met de veranderende samenleving. Zij zijn van mening dat het modelgezin van man en vrouw niet verworpen wordt in de samenleving, maar dat men kiest voor een aan de partners en hun levensfase aangepaste gezinsband. Zij vinden dat het instituut Kerk reageert vanuit een rigoureuus vasthouden aan de kerkelijke huwelijksleer. Vandaar dat de Kerk vrij defensief, moraliserend, afkeurend en dogmatisch reageert op de gesecculariseerde samenleving, met haar vele variëteiten aan partnerrelaties en nieuw samengestelde gezinnen. Zij verwachten dat de Kerk zou aanvaarden en waarderen dat mensen in eer en geweten zoeken om samen te kunnen leven en het leven door te geven. Vroeger lag de klemtoon op de voortplanting, vandaag meer op een kwaliteitsvolle relatie tussen partners.

De Kerk zou meer moeten zoeken naar de redenen waarom mensen scheiden en de barmhartigheid zou als basis kunnen dienen om een sociaal beleid en een visie op samenlevingsvormen te creëren. Dan zou ze engagement, sympathie en interesse kunnen opbrengen voor het leven van alle christenen, ongeacht hun samenlevingsvorm. Deze houding biedt volgens de respondenten vele nieuwe kansen. Pastoraal begint volgens hen met het aanvaarden van mensen zoals ze zijn en hen de vraag te stellen wat ze nodig hebben om te groeien in geloof en liefde.

Het zou interessant zijn om van de aanvragen voor een huwelijk of een doopsel gebruik te maken om de koppels te benaderen vanuit het perspectief van het aanbieden van het geloof.

Het belang van het affectieve leven (9-10)

5. Hoe en met welke activiteiten engageren christelijke gezinnen zich om voor de jongere generaties te getuigen van de ontwikkeling en de groei van een affectief leven? (cf. RS 9-10) Hoe kan in dit opzicht de vorming van gewijde bedienaars verbeterd worden? Welk specifiek gekwalificeerd personeel is het dringendst nodig in de pastorale zorg?

De toegang tot de jongere generaties verloopt hoofdzakelijk via de jeugdbewegingen, activiteiten van nieuwe bewegingen en sociale netwerken. Ouders van hun kant kunnen getuigen van de christelijke waarden en hun kinderen op die manier opvoeden. De Belgische respondenten zijn voorstander van een opleiding van gewijde bedienaars, waarin gevormde leken betrokken zouden kunnen worden. Seminaristen hebben zelf nood aan vorming tot een volwassen gevoelsleven. Zij moeten leren over hun gevoelens te praten en empathisch te luisteren en te begeleiden. Ook het loslaten van het verplichte celibaat komt hier opnieuw ter sprake. Het zou wenselijk zijn dat priesters (vooral als ze uit het buitenland komen) opgevangen zouden kunnen worden in gezinnen (in alle vormen) en geïntegreerd kunnen worden in het buurtleven. Er wordt gewezen op de bevoorrechte plaats van permanente diakens, die en gehuwd en gewijd zijn.

Pastorale uitdagingen (11)

6. In hoeverre en met welke middelen richt de gewone pastorale zorg zich tot de mensen die zich van de Kerk hebben verwijderd? (cf. RS 11) Welke operationele richtlijnen zijn

beschikbaar om het "verlangen naar een gezin" op te wekken en te waarderen, een verlangen dat door de Schepper is gezaaid in het hart van elke mens en dat zeker leeft bij de jongeren, zelfs bij die jongeren die in gezinssituaties leven die helemaal niet beantwoorden aan de christelijke visie? Hoe reageren zij op de inspanningen van de Kerk in haar zending naar hen? Hoe wijd verspreid is het natuurlijke gezin bij de ongedoopten, ook in verband met het verlangen bij jongeren om een gezin te vormen?

Voor enkele respondenten wordt er niets of te weinig gedaan om wie afstand genomen heeft van de Kerk opnieuw erbij te betrekken. Als eerste reden wordt gewezen op het ontbreken van mensen, middelen en tijd. Vervolgens vermeldt men het starre kerkelijke referentiekader, dat vanuit een goddelijke logica slechts aan één model van gezinsvorming zijn zegen geeft. Als voortplanting buiten het huwelijk als onregelmatig wordt gekwalificeerd, wordt het onmogelijk en ongeloofwaardig om het waardevolle in seculiere relaties nog te kunnen benoemen. Ook wordt de vraag gesteld wat de bedoeling is van de pastoraal voor randkerkelijken: hen zo snel mogelijk remediëren of daarbinnen het evangelie verkondigen? Het verlangen naar een gezin en een trouwe relatie leeft nochtans sterk bij de koppels. Men kan ook authentieke, langdurige, stabiele relaties (die geen christelijk huwelijk zijn) meer waarderen en ondersteunen door bijvoorbeeld een zegeningsritueel voor hen uit te werken.

Verschillende groepen wijzen ook op het probleem van het (blijvende) engagement van jongeren en de teloorgang van de christelijke cultuur in België. Door de media krijgen jonge mensen een negatief beeld van de Kerk. Jongeren voelen zich niet meer aangesproken door het kerkelijke huwelijk en ook randkerkelijken blijken in staat een gelukkig huwelijksleven uit te bouwen. Respondenten bevestigen dat bij vele, weliswaar niet alle, jongeren een verlangen leeft om een gezin te stichten. Maar dit vertrekt vaak niet vanuit God.

En er is ook nog een ander geluid hoorbaar. Sommige respondenten vinden namelijk dat de Kerk nog te veel geneigd is om feitelijke situaties te aanvaarden of zelfs goed te keuren. Ook bepaalde katholieke publicaties stichten volgens hen veel verwarring.

De notie 'natuurlijk huwelijk' wordt vaak niet begrepen door de respondenten. Voor wie ermee vertrouwd is, dragen ook het burgerlijke en het natuurlijke huwelijk, net als het christelijke huwelijk, heel wat menselijke waarden (respect, openheid, altruïsme...) in zich.

Deel II

De blik op Jezus en de goddelijke pedagogie in de heilsgeschiedenis (12-14)

7. De blik op Christus opent nieuwe mogelijkheden. "Elke keer opnieuw als we terugkeren naar de bron van de christelijke ervaring, openen zich nieuwe wegen en onverwachte mogelijkheden (RS 12). Hoe wordt het onderricht vanuit de Schrift gebruikt in de gezinspastoraal? Op welke manier voedt de blik op Christus een moedige en betrouwbare gezinspastoraal?"

Het onderricht in de Schrift is fundamenteel. Daarbij is historisch-kritische exegese (ook van de Bijbelverzen die betrekking hebben op het huwelijk) heel belangrijk om een fundamentalistische lezing te vermijden. De vorming van alle pastorale actoren die belast zijn met dit onderricht, is primordiaal en lijkt onvoldoende.

Het zou overigens niet slecht zijn om de lectuur van de Schrift te confronteren met actuele problemen. Het zou allicht wenselijk zijn de exegetische dimensie van de homilie te versterken. Anderzijds wordt er opgemerkt dat de lezing van de Schrift parallel dient te gebeuren met de documenten uit de Traditie.

Bijbelgroepen, intergenerationeel of niet, lectio divina of elke andere activiteit die gericht is op de Schrift, moeten bevorderd en ondersteund worden.

In de ontmoeting met de huwelijkskandidaten wordt de keuze van de evangelielezing voor de huwelijksmis door de priester vaak aangegrepen als een gelegenheid om dieper op het geloof en het huwelijk in te gaan.

8. Welke waarden van het huwelijk en het gezin denken jongeren en gehuwde koppels in hun leven te kunnen realiseren? Onder welke vorm? Zijn er bepaalde waarden die sterker belicht kunnen worden? (cf. RS 13) Welke zondige aspecten moeten vermeden of overwonnen worden?"

De waarden van het huwelijk die de respondenten citeren, zijn talrijk: trouw, vergiffenis, respect, vruchtbaarheid, het geweten en de ontvankelijkheid voor de aanwezigheid van God binnen het koppel en het gezin, huwelijksliefde, vertrouwen, het aanvaarden van de ander met zijn of haar zwakheden, luisterbereidheid, zelfgave, zin voor engagement, gelijkwaardigheid in het delen van vreugde en pijn, maar ook van taken en beslissingen, solidariteit, dialoog, sacramentele kracht, vreugde, wederzijdse begeleiding, geduld, authenticiteit, onverbreekbaarheid, de zin en de wil om waarden over te dragen, wederzijdse hulp, het samen nastreven van een ideaal, nederigheid, edelmoedigheid, zin voor verantwoordelijkheid, het zich samen ontplooien als echtpaar, kuisheid, doorzettingsvermogen, de ontdekking van een ruimte voor vrijheid, de wil om samen een levensproject uit te voeren, vertrouwen in de voorzienigheid, offerzin... Sommigen wijzen ook op het belang om als koppel tijd te maken voor elkaar.

Enkele opvallende waarden om sterker te belichten: de waarde van het sacrament van het huwelijk, de blik verruimen van een relatie met twee naar ook een relatie met Christus, de verschillen tussen partners kunnen een rijkdom zijn in plaats van een steen des aanstoots, het

belang van de liefde van de ouders voor de kinderen want het bepaalt levenslang de innerlijke handelingspatronen, stiltemomenten.

Verschillende respondenten zouden graag hebben dat het woord 'zonde' niet meer zou worden gebruikt; omgekeerd zouden anderen, maar dan minder talrijk, willen dat de Kerk juist stevig blijft vasthouden aan dit begrip.

Dimensies van de zonde die moeten worden vermeden zijn: individualisme, egoïsme als individu en als gezin, de wil om de ander te domineren, geweld, leugen, hebzucht, de vlucht voor zijn/haar verantwoordelijkheid, gebrek aan overleg in verband met de opvoeding van de kinderen, de weigering om zich te engageren, de ander willen veranderen... Velen missen het mentale uithoudingsvermogen om te groeien in een relatie. Woorden als 'broer', 'partner', 'vaste relatie', 'papa', 'mama' hebben op een generatie tijd een andere inhoud gekregen.

9. Welke menselijke pedagogie moet de Kerk overwegen om – in harmonie met de goddelijke pedagogie – beter te kunnen begrijpen wat er van haar pastoraal wordt vereist met het oog op het rijpingsproces binnen het leven van een koppel zodat het kan groeien naar een toekomstig huwelijk? (cf. RS 14)

Vele respondenten delen hun dromen en wensen ten aanzien van de Kerk en haar 'pedagogie van de relatie' ten opzichte van de doelgroep. Het zou mooi zijn:

- Mocht de pedagogie van de Kerk meer vertrouwen geven aan de liefde in al haar vormen en kleuren, mocht de Kerk meer vertrouwen geven aan mensen die als koppel, in gelijk welke constellatie, gestalte geven aan de liefde.
- Mocht de Kerk het veroordelende vingertje achterwege laten en kiezen voor een groeiethiek, waarbij de pastoraal erop bedacht is al het waardevolle in relaties te erkennen en te bevestigen.
- Mocht de Kerk luisteren naar de angst van jonge koppels, angst die ook iets vertelt over hun verantwoordelijkheidszin. En mocht ze wegen kunnen aanreiken naar vertrouwen in wie ons overstijgt: God.
- Mocht de Kerk bij dit alles warm, hartelijk, toegankelijk, geloofwaardig zijn.

Anderen hebben het meer over de 'pedagogie van de middelen'.

Belgische respondenten plaatsen de verkondiging van de Schrift op de voorgrond om zo beter te kunnen begrijpen wat God voor heeft met het gezin. Zij pleiten voor een pedagogie via het voorbeeld, het getuigenis, de luisterbereidheid en het caritatieve of humanitaire engagement.

De creatie van katholieke sociale netwerken valt te overwegen.

10. Wat wordt gedaan om de grootsheid en schoonheid van de gave van onverbreekelijkheid aan te tonen en wel op zo'n manier dat het verlangen wordt opgewekt haar te beleven en steeds verder op te bouwen? (cf. RS 14)

Voor bepaalde respondenten blijft de onverbreekbaarheid van het huwelijk primordiaal. Het is een gave Gods waaraan dag na dag dient te worden gebouwd. Anderen gaan ervan uit dat het om een ideaal gaat – onbereikbaar of niet – of zelfs een juridisch formalisme. Nog anderen

beweren dat het geluk van de beide partners primeert op het koppel of dat de onverbreekbaarheid niet behoort tot de eigenheid van het christelijke huwelijk.

Veel respondenten vertrekken van de vaststelling dat er te weinig ingezet wordt op dit vlak. Velen zien de weg van de ervaring als de beste weg om zowel de schoonheid van de onverbreekbaarheid van het huwelijk op te roepen als ook het verlangen ernaar op te wekken. Zo stellen respondenten dat men moet vertrekken van de trouw en het vertrouwen van de (toekomstige) gehuwden in hun relatie, om van daaruit te komen tot de onvoorwaardelijke trouw van God naar de mensen toe, en van daar terug: in de mate dat gehuwden hun geloof in God verdiepen, zullen zij erin slagen de schoonheid en de grootsheid van het sacrament van het huwelijk te begrijpen.

Maar de spanning blijft bestaan tussen de onverbreekbaarheid en de realiteit. Men moet met twee zijn om eraan te werken, wat als een van de partners het opgeeft? In een ongezonde relatie kan men niet en trouw zijn aan de ander en trouw zijn aan zichzelf. Breken is soms een noodzaak en geen keuze. Ook is er de soms negatieve interferentie van wat leeft in de samenleving. Vandaar een voorstel om onverbreekbaarheid niet als uitgangspunt, maar als streefideaal voor te houden, met een christelijke houding van barmhartigheid als het toch niet lukt.

Sommige respondenten vragen dat het huwelijkssacrament niet zou worden toegediend zonder voorbij te gaan aan het onderscheidingsvermogen van de priester over de opportuniteit.

11. Op welke manier kunnen we mensen helpen begrijpen dat de relatie met God in staat is de zwakheden die inherent zijn aan huwelijksrelaties te overwinnen? (cf. RS 14) Hoe kunnen mensen getuigen dat Gods zegen elk authentiek huwelijk vergezelt? Hoe kunnen ze tonen dat de genade van het sacrament gehuwde koppels hun leven lang ondersteunt?

Wat betreft het verband tussen de relatie tot God en het overwinnen van de zwakheden inherent aan het huwelijk, maken heel wat respondenten vooreerst kritische bedenkingen: "Ik heb gebeden, ik heb gehuild; ik ben naar Lourdes geweest... en ondertussen was mijn man weg. Heeft God mij dan niet gezien?" Een andere respondent wijst erop dat de relatie tot God de zwaar psychisch zieke partner niet verandert.

De elementen van het huwelijk die gecultiveerd moeten worden, zijn volgens de respondenten: vrijheid, onverbreekbaarheid, trouw, vruchtbaarheid en een levensproject. Het koppel moet ook kunnen terugvallen op de steun van groepen en teams, op de kerkgemeenschap, en zich kunnen optrekken aan aanstekelijke getuigenissen. De verdieping in gebed en de sacramenten zijn nodig en een zorgzame houding tegenover elkaar blijft heel belangrijk.

Het huwelijkssacrament openbaart Gods aanwezigheid aan de zijde van de gehuwden. Hij maakt het mogelijk zichzelf te blijven, met het volle respect voor het mysterie van de ander, en leert ons vergeffen en trouw naar het voorbeeld van Jezus van Nazareth. De dialoog in alle bescheidenheid, de ontvankelijkheid voor de ander en het bewustzijn van de eigen zwakheden voeden de wederzijdse relatie. Zij laten Gods liefde stralen, God die zich allereerst manifesteert in de openheid op de ander en de anderen.

Velen zijn het erover eens dat het sacrament op zich niet werkt. Men ziet rondom zich mensen slagen en mislukken, of ze nu sacramenteel gehuwd zijn of niet. De stap naar kerkmensen ligt soms moeilijk wanneer men zich al op voorhand veroordeeld voelt. Dit sluit aan bij de verwachting van vele respondenten dat de Kerk opener zou staan voor koppels die op een ernstige manier hun relatie beleven en niet wensen te trouwen. Het kan volgens hen toch niet dat de boodschap van het evangelie hen niets te bieden zou hebben.

Het gezin in Gods heilsplan (15-16)

12. Hoe kunnen mensen geholpen worden te begrijpen dat het christelijke huwelijk overeenstemt met Gods oorspronkelijke plan en dat het dus een vervulling is en geen beperking? (cf. RS 13).

Veel respondenten wijzen op een gebrek aan nederigheid van de Kerk op dit vlak. Ze voelen zich geërgerd en vragen wat we eigenlijk weten over Gods oorspronkelijke plan. Ze onderstrepen dat de christenen niet de enige bezitters van de volle waarheid zijn. Zij houden een pleidooi voor een opener, realistische, modernere visie van de Kerk op het gezin en formuleren daartoe enkele adviezen:

- Niet alleen het christelijke huwelijk stemt overeen met Gods plan. Elke vorm van verbondenheid is naar hun mening een sacrament van het Rijk Gods in de wereld.
- Graag wat meer realiteitszin en waardering voor elke relatie die trouw, exclusief en duurzaam is. De westerse mens is meer gediend met een sociologisch-wetenschappelijke onderbouw van trouw, exclusiviteit en duurzaamheid. Daaruit kan sterker blijken dat gezin en huwelijk pijlers van de samenleving zijn.
- Benader het huwelijk niet op een juridische manier, maar als beleving van een verbond tussen mensen, dat geworteld is in het verbond met God, die in de Schrift meetrekt met zijn volk dat onderweg is. De kunst bestaat erin om door te geven dat een 'menselijke' realiteit (relatie in liefde) drager is van een 'goddelijke' aanwezigheid.
- Een tweede huwelijk na een scheiding zou meer aansluiten bij de realiteit. Velen scheiden uit noodzaak, soms na heel veel pogingen om toch bij elkaar te blijven.
- Misschien is de ontgoocheling als het tot een mislukking komt bij een gelovige juist groter. Daarom is begeleiding van (gelovige) echtgescheidenen een belangrijke taak voor de Kerk.

Anderen wijzen op het belang van de zoektocht naar die volheid, die men benadert langs een weg van rijping, vrijheid en ontplooiing. Als het sacrament teken en instrument van Gods onzichtbare liefde is, dan houdt dit dan toch een verantwoordelijkheid van de gehuwden in. Het komt dan immers aan de katholieken toe om het verschil aan te tonen tussen het christelijke huwelijk en elke ander vorm van verbintenis die de samenleving vandaag toelaat.

Dat impliceert dat men gelooft in de sacramentele genade, in de goddelijke barmhartigheid, in de drie-ene liefde, in de aanwezigheid van de heilige Geest aan de zijde van het koppel en in het gezin, in het onderhouden van een echte relatie met Christus, gevoed door de lezing van het Woord, de praktijk van de sacramenten en het gebed. Het sacrament aanvragen

veronderstelt zin voor engagement, dienstvaardigheid, zelfgave, offer, ontvankelijkheid en roeping. Het huwelijk verankert zich in de complementariteit van man en vrouw.

13. Hoe kan het gezin worden opgevat als 'huiskerk' (cf. *Lumen Gentium*, 11), subject en object van het evangeliserende werk in dienst van het Rijk Gods?

Het gezin is de eerste sociale en kerkelijke cel. Het gezin openbaart zich als huiskerk als het in zijn schoot alle ruimte geeft aan Christus.

Die (geloofs)houding wordt vervolgens beleefd op twee onderscheiden, maar met elkaar verbonden domeinen.

Het eerste domein is dat van de kwaliteit van relaties binnen het gezin, met de zorg voor elkaar (partners, kinderen, al wie aanklopt), een open gesprekscultuur, vergevingsgezindheid, respect en waardering voor de keuzes die kinderen maken, samen vieren, geduld, bouwen aan een cultuur van samen delen, open en gastvrij zijn, verantwoordelijkheid nemen voor elkaar, oog voor het wonder. Zo vormt het gezin een leerschool voor het leven.

Het tweede domein is de cultuur van de geloofsbeleving en geloofsopvoeding van de kinderen. Het gezin als huiskerk heeft voedsel van elders nodig: verbondenheid met de kerkgemeenschap, spreken over geloof, christelijke symbolen, aandacht voor het kerkelijke jaar, samen bidden, de regelmatige praktijk van de sacramenten, het lezen van het Woord, onderricht en deelname aan parochiale activiteiten. In dat licht is het belangrijk dat gezinnen die een huiskerk willen zijn, andere gezinnen met hetzelfde verlangen kunnen ontmoeten. De Kerk kan die ontmoetingen organiseren. Tochtgenoten zijn essentieel. Anderzijds moet meer aandacht besteed worden aan het snel toenemende aantal gezinnen waar de partners niet het zelfde geloof delen of dat doen met een verschillende diepgang. Het kerkelijke denken gaat nog veel te sterk uit van een vanzelfsprekende eenheid in geloof tussen de huwelijkspartners.

14. Hoe kan het bewustzijn van het missionaire engagement van het gezin worden bevorderd?

Voor christenen komt het erop aan een levend evangelie van het gezin te zijn, het gezicht van Christus en van de Kerk. Door hun voorbeeld en de authentieke beleving van hun geloof kunnen christenen in hun omgeving belangstelling wekken en aansporen tot een christelijke levenshouding. Alleen al niet meegaan in de tijdsgeest kan al een krachtig getuigenis zijn.

Voor tieners is het van belang dat ze een christelijke levensvisie met enkele leeftijdsgenoten kunnen delen. Als gemeenschap moeten we daarom ontmoetingen met leeftijdsgenoten met dezelfde geest bevorderen en zelfs erin investeren.

Het missionaire engagement wordt bevorderd door de zondagspraktijk, de betrokkenheid in het parochieleven, het lidmaatschap van verschillende organisaties en reflectiegroepen.

Het gezin in de kerkelijke documenten (17-20)

15. De Heer kijkt met liefde naar het christelijke gezin en in en door Hem groeit het als een authentieke gemeenschap van leven en liefde. Hoe kan een gezinsspiritualiteit worden ontwikkeld en hoe kunnen gezinnen plaatsnemen van nieuw leven in Christus worden? (cf. *RS* 21)

Belgische respondenten onderstrepen het belang van verschillende vormen van gebed: als gezin, koppel en persoonlijk ter ondersteuning van het gezin. De betrokkenheid van ouders en grootouders in de catechese van de kinderen is iets dat gestimuleerd moet worden. Maar dit alles dient ook te gebeuren met een groot respect voor de persoonlijke vrijheid van de partners en de opgroeiende kinderen.

Op het niveau van de parochie kunnen gezinnen steunen op de zondagsmis, de gezinsvieringen, de vieringen die aangepast zijn aan de verschillende deelnemers en de verschillende parochiale activiteiten die het scheppen van gemeenschapsbanden mogelijk maken. De aanwezigheid van priesters in een gezinsomgeving is aan te bevelen: hetzij door een priester regelmatig uit te nodigen op een maaltijd, hetzij voor een spirituele follow-up, al of niet individueel.

De broosheid van vele parochies die zichzelf overleven, vormt daarbij evenwel een groot probleem. Zonder een ondersteunende geloofsgemeenschap kan men nauwelijks denken aan het ontwikkelen van een gezinsspiritualiteit.

In bewegingen probeert men een eenvoudiger taal te hanteren, die dichter aansluit bij het gezin. Voor hen is spiritualiteit een manier van leven, om die 'ja' die echtgenoten aan elkaar gaven, in de praktijk te brengen. Zo krijgt het dure woord huwelijksspiritualiteit een haalbare en aantrekkelijke inhoud.

16. Hoe kunnen initiatieven op het vlak van catechese ontwikkeld en bevorderd worden die de kerkelijke leer over het gezin bekend maken en helpen beleven, met daarbij vooral aandacht voor het overbruggen van de eventuele kloof tussen wat geleerd en beleefd wordt, en door wegen van bekering voor te stellen?

Bepaalde respondenten zouden voor hun kinderen en voor zichzelf graag een steviger catechismus willen. Nogal wat van hen geven aan dat ze zich regelmatig beroepen op de Catechismus van de Katholieke Kerk. Ze zouden willen dat de Kerk, in het bijzonder in België, het onderricht sterker bevestigt en openlijk publieke acties ondersteunt. De gezinsspastoraal zou volgens hen vooral bezig moeten zijn met de verspreiding van het evangelie van het leven, de theologie van het lichaam... in plaats van onregelmatige samenlevingsvormen te bevestigen. Er is nood aan niet-angstige, gevormde mensen, die de kerkelijke leer kunnen uitleggen in plaats van die te relativiseren.

Vele Belgische respondenten vinden het onderricht achterhaald. Het zou meer moeten uitgaan van de hedendaagse mens om de boodschap van Christus uit te dragen in plaats van achterhaalde regels. De suggestie tot 'bekering' in de gestelde vraag, impliceert dat de leer onveranderd blijft en de mens zich tot die leer moet bekeren. Volgens velen lijkt deze weg weinig heilzaam. Er moet ruimte zijn voor groei en bevestiging van wat al goed is en voor ondersteuning van de gelovige in zijn keuzes om christelijk te leven. Onze samenleving is geen weergave meer van het traditionele gezin. Onafhankelijk denken, een rechtvaardigheidsgevoel en een eigen geweten ervaart de gelovige als een goede zaak.

De onverbreekelijkheid van het huwelijk en de vreugde van het samenleven (21-22)

17. Welke initiatieven zouden kunnen helpen om de waarde van het onverbreekelijke en vruchtbare huwelijk als de weg naar een volledige persoonlijke vervulling te begrijpen? (cf. RS 21)

Enkele respondenten hebben vragen bij de twee vooropgestelde waarden.

Onverbreekelijk. Kan de Kerk aanvaarden dat mensen doorheen een mislukking ook kunnen uitgroeien tot gelouterde mensen, die nadien in een nieuwe relatie rijker weten om te gaan met de ander? Kunnen mensen die zich engageren in een nieuwe vaste relatie opnieuw het sacrament van het huwelijk ontvangen?

Vruchtbaar. Maar dan niet alleen biologisch te verstaan en gezien de 7 miljard mensen vervalt de 'plicht'.

Om de onverbreekelijkheid van het huwelijk als weg naar persoonlijke vervulling te bevorderen, moet men volgens sommigen vertrekken van de inzichten van de sociologie en de ontwikkelings- en relatiepsychologie. Het menselijke verlangen naar een veilige hechting en de meerwaarde van een langdurige relatie als ontwikkelingskansen kunnen een basis vormen om in tweede instantie dat verlangen van elke mens te beschouwen als een element van een goddelijk plan.

Een aantal respondenten wijst hier opnieuw op het belang van stichtende getuigenissen. Het evangelie lezen, de studie van het kerkelijke onderricht en het gebed maken het mogelijk de onverbreekelijkheid van het huwelijk te beleven met vertrouwen en vreugde doorheen de moeilijkheden die elk koppel tegenkomt, in dialoog en het delen met elkaar. Deze steun is in het bijzonder van belang in de confrontatie met de 'gevaren' van de moderne samenleving. Daardoor wordt het mogelijk om, met Gods genade, samen de weg van de duurzaamheid te gaan.

18. Wat kan er worden gedaan om aan te tonen dat het gezin op velerlei manieren een unieke plaats is om de vreugde van het menselijke bestaan te ervaren?

De grote meerderheid van de respondenten onderstreept hier de menselijke waarden die in elke verbintenis aanwezig zijn. Ze willen dat de Kerk zich hiervoor vrijmoedig en zonder oordeel openstelt. Ze vinden dat mensen die als koppel samenleven begeleid moeten worden op hun weg naar volwassenheid en ze geven aan dat God aanwezig is in elke verbintenis. De uitdrukking 'op weg gaan', die een sleutelbegrip is in vele antwoorden, is het hier des te meer.

Velen beklemtonen ook de vreugde in het gezin zelf. Een vreugde die bestaat in 1001 kleine dingen...

Vanuit de pastorale zorg wordt erop gewezen dat er velen zijn die ondanks herhaaldelijk falen, blijven kiezen voor hun/een gezin. Ook dit is liefde, liefde die getekend is door de kruisweg van vallen en opstaan. Het ideaal mag daarom niet te vroom en te mooi worden voorgesteld.

19. Door opnieuw aan te knopen met een oude kerkelijke traditie heeft het Tweede Vaticaanse Concilie zijn waardering voor het natuurlijke huwelijk uitgedrukt. In welke mate erkennen de

diocesane pastorale diensten de waarde van die volkse wijsheid als fundamenteel voor de cultuur en de samenleving? (cf. RS 22)

De respondenten zouden graag hebben dat het onderscheid tussen een vrije verbintenis, een natuurlijk of burgerlijk huwelijk en een sacramenteel huwelijk beter uitgelegd wordt. Een aantal respondenten blijkt het begrip 'natuurlijk huwelijk' niet te begrijpen en verwacht het met natuurlijke methodes voor geboorteregeling of het huwelijk volgens de natuurwet.

De vaststelling dat er verschillende situaties zijn, vereist van de christenen een houding van ontvankelijkheid en respect voor ieders vrijheid. De cel, die het gezin vormt vanuit het koppel man en vrouw, moet te allen tijde gewaardeerd en ondersteund worden.

Waarheid en schoonheid van het gezin en barmhartigheid tegenover gebroken en kwetsbare gezinnen (23-28)

20. Hoe kunnen we mensen helpen begrijpen dat niemand uitgesloten wordt van Gods barmhartigheid? Hoe kan deze waarheid uitdrukking vinden in de pastorale omgang met gezinnen, in het bijzonder met gebroken en kwetsbare gezinnen? (cf. RS 28)

"Oordeel niet, veroordeel niet... God is Liefde, niet in de steek laten, vergeven...", is het refrein dat in de meeste antwoorden te horen is. Elk van ons is vandaag betrokken bij mensen in kwetsbare of gebroken relaties. Er is de kloof tussen de leer van de Kerk en het zorgzaam omgaan met deze mensen; een kloof tussen wat uit hogere kerkelijke regionen klinkt en wat ter plaatse aan pastorale zorg voor deze mensen aangeboden wordt. De respondenten zijn het in hoge mate eens dat zelf barmhartig zijn de weg is om gebroken en kwetsbare gezinnen Gods barmhartigheid te laten begrijpen. Ontvankelijkheid en luisterbereidheid, zonder te veroordelen noch uit te sluiten, begeleiding met respect voor de persoon en diens gewetensvrijheid, wederzijdse ondersteuning in het spirituele of materiële lijden behoren tot de eerste plichten van de christen.

Elk mens is onderweg. Het komt de gelovige toe te getuigen van de aanwezigheid van Christus in elk leven en in elke verbintenis, en om mensen, in alle vriendschap en bescheidenheid, te begeleiden naar openheid voor de goddelijke barmhartigheid. Toch wijzen enkele respondenten er hier op dat deze barmhartigheid, die aan iedereen zonder onderscheid aangeboden wordt, moet gevraagd en ontvangen worden. God dringt zich niet op.

21. Hoe kunnen de gelovigen tegenover de mensen die nog niet ten volle de gave van Christus' liefde begrepen hebben een houding van ontvankelijkheid aannemen en een betrouwbare begeleiding aanbieden, zonder ooit te verzaken aan de verkondiging van de eisen van het evangelie? (cf. RS 24)

Verscheidene respondenten uiten bedenkingen bij de vraagstelling. Wie zijn wij dat wij zouden oordelen wie er nog niet ten volle de gave van Christus' liefde begrepen heeft? Wij moeten mensen niet iets doen begrijpen, we moeten zelf een open houding aannemen. Meer dan woorden zijn houding en daad de beste getuigenissen van Gods Liefde.

Iemand begeleiden op zijn levensweg houdt overigens in dat men geen veroordelende houding aanneemt, maar zich weet open te stellen voor ontvankelijkheid, luisterbereidheid, dialoog en respect. De Kerk kan alleen maar uitnodigen om een verdere stap te zetten en mensen

bemoedigen in de keuze voor ongehuwd samenwonen of voor een burgerlijk huwelijk die ze al gemaakt hebben: het onderweg zijn is hier opnieuw het sleutelwoord.

22. Hoe kan ervoor worden gezorgd dat man en vrouw in verschillende vormen van relatie – waarin menselijke waarden aanwezig kunnen zijn – een gevoel van respect, vertrouwen en bemoediging kunnen ervaren van de Kerk om te groeien in het goede en geholpen kunnen worden om te komen tot de volheid van het christelijke huwelijk? (cf. RS 25)

Voor de meerderheid van de respondenten is het essentieel te beginnen met het vestigen van de aandacht op de menselijke waarden die aanwezig zijn in elke verbintenis en met de bevestiging dat God er daadwerkelijk aanwezig is. In elke relatie is er een verlangen en een zoeken naar verbondenheid. Gods genade laat zich niet tegenhouden door een gezinsvorm. We mogen die relaties niet beschouwen als 'een tussenstap'. Deze pastorale houding staat volgens hen het getuigenis van de schoonheid van een liefdevol samenleven als gezin in een christelijke gezindheid niet in de weg. Zo'n authentiek getuigenis overtuigt meer dan 'de' waarheid of 'het' gezag. Wie dat wil, kan dan nog in vrijheid groeien naar een christelijk huwelijk.

Opnieuw staan getuigenis, ontvankelijkheid en respect hier centraal. Bepaalde respondenten vermelden niettemin dat deze ontvankelijkheid de start moet betekenen voor het op weg gaan naar het huwelijk. Voor anderen is het dan weer belangrijk dat er gewezen wordt op de nog 'onvoltooide' kant van verschillende vormen van verbintenis buiten het huwelijk, op de verkeerde redenen die koppels ertoe aanzetten om niet te trouwen (materiële, fiscale motieven...) en op de vitale inbreng van het sacrament.

De Belgische respondenten bevelen een specifieke vorm van catechumenaat aan, stap voor stap, die zich baseert op wat koppels samen beleven en die tussenstappen bevat zoals die vandaag in ons land ook worden gezet in de voorbereiding van volwassenen op het doopsel: het geloof aanbieden naar aanleiding van het huwelijk. Het onderricht zou moeten gericht zijn op de zin voor engagement, het sacrament, de huwelijksliefde, de Schrift, de evangelische eisen, het spirituele leven, het gebed, de zondagsmis, de sacramenten... en op de opmaak van een levensproject. Het belang van het kerkelijke leven dient te worden onderstreept.

Voor mensen die al als koppel of in een nieuw samengesteld gezin leven, stellen sommige respondenten een weg in vier etappes voor: ongehuwd samenwonen, samenlevingscontract, burgerlijk huwelijk en kerkelijk huwelijk. Anderen pleiten voor een 'zegening' van de weg die een koppel samen aflegt; nog anderen wijzen erop dat het huwelijk geen eindpunt is, maar een dynamiek. Zij willen het sacrament liever losgemaakt zien van het burgerlijke huwelijk. Enkele respondenten wijzen erop dat verschillende wegen naar God leiden. Het is daarom niet noodzakelijk om mensen die als koppel samenleven te dirigeren in de richting van een christelijk huwelijk.

Vragen over Deel III

Het evangelie van het gezin verkondigen vandaag, in verschillende contexten (29-38)

23. Hoe komt de dimensie van het gezin aan bod in de vorming van priesters en andere pastorale werkers? Worden gezinnen zelf direct bij die vorming betrokken?

De opleiding van priesters in de gezinspastoraal lijkt onvoldoende. Bepaalde respondenten merken op dat priesters, die zelf niet in een gezin leven, niet over de legitimiteit beschikken om koppels te begeleiden.

Gezinnen betrekken in de vorming van priesters is vereist. Respondenten suggereren om priesters en seminaristen te onthalen in gezinnen, van welke samenstelling dan ook, en om een systeem van stage of peterschap op te zetten. Alle priesters zouden ook een gezinsgroep moeten hebben waarmee zij uitwisselen. Sommigen laten opmerken dat dit voor alle betrokkenen wel eens een verrijkende ervaring zou kunnen zijn.

De vorming van seminaristen en pastorale werk(st)ers moet filosofie, psychologie, sociologie, bio-ethiek, maar ook cursussen over het gezinsleven en het seksuele leven bevatten. Idealiter zouden ze over de competenties van een huwelijksconsulent moeten beschikken. Hun studieverloop zou ook stages moeten bevatten in gezinsgroepen, planning van het gezinsleven, caritatieve instellingen en in de bredere wereld.

En terloops komt ook hier opnieuw het probleem van het priestercelibaat ter sprake. Sommigen zouden het wenselijk vinden de priesterroeping te scheiden van de roeping tot het celibaat. Diakens – gewijd en gehuwd – lijken soms beter geplaatst om hulp te bieden aan gezinnen.

24. Zijn de mensen zich ervan bewust dat de razendsnelle evolutie van onze samenleving een voortdurende aandacht voor de taal in de pastorale communicatie vereist? Hoe kan doeltreffend worden getuigd van de prioriteit van de genade en wel zo dat het gezinsleven wordt opgevat en beleefd als een verwelkoming van de heilige Geest?

Een meerderheid van de respondenten vinden dat de Kerk geen rekening houdt met de evolutie in de samenleving en de taal. Zij verwijzen daarbij vooral naar teksten van het kerkelijke leergezag, naar de *Relatio Synodi*, met inbegrip van deze bevraging, en naar de onderrichtingen van de Kerk.

En ook al onderstreept de meerderheid de onvergankelijkheid van de evangelische boodschap, toch zouden velen ook graag hebben dat die wordt geactualiseerd om op een meer realistische manier te kunnen omgaan met de huidige samenleving. Het zou niet slecht zijn om met name een aantal verboden op te heffen en af te zien van een universeel soort onderricht.

Het gebruik van katholieke sociale netwerken zou het mogelijk kunnen maken meer jongeren te bereiken en op die manier een vruchtbare bodem te creëren.

25. Hoe kunnen in de verkondiging van het evangelie van het gezin de voorwaarden worden gecreëerd die ervoor zorgen dat elk gezin kan zijn zoals God het zich droomt en dat de samenleving de waardigheid en de zending van het gezin erkent? Welke "pastorale bekering"

en welke verdere stappen in de richting van een diepgaand onderzoek moeten worden ondernomen om dit te bereiken?

Velen geven aan dat ze de vraagstelling niet hebben begrepen. Verschillende respondenten vragen uitleg over de uitdrukking 'evangelie van het gezin' en wijzen erop dat het begrip 'gezin' weinig aanwezig is in de evangeliën. Anderen hebben vragen over wat wij eigenlijk weten over Gods wil.

Respondenten verwachten deze pastorale bekering in de eerste plaats van de Kerk zelf. Sommigen vinden dat er een nieuwe vorm van gezin gegroeid is en pleiten dus opnieuw voor een open, niet-veroordelende en bescheiden houding van de Kerk, voor een dialogale houding die vertrekt vanuit de realiteit en niet vanuit een ideaal. Enkelen vinden dat zolang er dubieuze opvattingen over seksualiteit en verantwoord ouderschap, huwelijk en gezin verspreid worden of erover gezwegen wordt, men ver zal blijven van het gezin zoals God het zich droomt.

Het eerste middel dat wordt aangehaald om gezinnen te helpen op hun tocht is de herwaardering van het gezin in zijn alledaagse leven. Mensen zijn hoofdzakelijk bezig met hun gezin, hun werk en hun kinderen. Dat is op zich uiterst waardevol. In de zorg voor elkaar met liefde, vergeving, zorg, geduld, geloof, hoop, trouw, vertrouwen... is God zeker aanwezig, maar men is zich daarvan vaak onvoldoende bewust. Tijdens huisbezoeken naar aanleiding van doopsel, eerste communie en vormsel kan dit bevestigd worden. In een catechetisch moment kan dit verder uitgediept worden.

Nog op vele plaatsen in de wereld is er geen gelijkwaardigheid tussen man en vrouw en ook op dat vlak is er dus nog werk aan de winkel.

De respondenten waarderen de verschillende vormen van begeleiding, de gezinsgroepen, de intergenerationele ontmoetingen, de 'sterke' homilieën, de vormingsmogelijkheden, de sterke momenten in gemeenschap, het vrijwilligerswerk en de solidariteit in de parochies. Ze dringen erop aan het contact te behouden met pas getrouwde koppels door hen te laten deelnemen aan het parochiale leven. Bepaalde respondenten merken op dat ze wel over een zekere zin voor 'martelaarschap' moeten beschikken om de confrontatie met de huidige samenleving aan te kunnen gaan.

26. Zijn mensen zich bewust van het belang van de samenwerking met sociale en politieke instellingen in dienst van het gezin? Hoe gebeurt dit concreet vandaag? Op welke criteria baseert men zich hiervoor? Welke rol kunnen gezinsorganisaties hierin spelen? Hoe kan die samenwerking worden ondersteund zelfs door een openlijke afwijzing van de culturele, economische en politieke processen die het gezin ondermijnen?

Voor sommige respondenten bestaat er geen enkele vorm van samenwerking tussen de Kerk en de sociale en politieke instellingen. Anderen vinden dat gezinsverenigingen wel degelijk hun rol kunnen spelen, meer bepaald in het creëren van partnerschappen met de sociale diensten en dat ze daarin zouden moeten worden aangemoedigd door de Kerk.

Meerdere respondenten zijn van mening dat de Kerk moet onderzoeken hoe ze politiek lobbywerk kan verrichten, het middenveld kan versterken, aanwezig kan zijn in het culturele en politieke debat en informatie kan doorgeven via de media, zonder anderen te veroordelen of

de multiculturaliteit af te zwakken. In specifieke gevallen kunnen zelfs politieke acties ondersteund worden. Men moet evenwel voorzichtig zijn met een openlijke afwijzing van culturele, economische en politieke processen die het gezin ondermijnen. In het algemeen bestaat het risico dat een afwijzing van maatschappelijke realiteiten gepercipieerd wordt als 'wereldvreemd'. Veeleer dan iets af te wijzen, zal men een concreet alternatief moeten voorstellen.

Volgens anderen is het belangrijk dat christenen zich blijven inzetten voor verenigingen, in vrijwilligerswerking en allerlei initiatieven van gemeenschapsofbouw. Daarbinnen is er ook een confrontatie met diverse levensbeschouwingen en dit kan waardevol zijn voor de geloofsgroei.

Aandacht voor de combinatie buitenhuis werken en het gezinsleven wordt als onderwerp meerdere keren vernoemd.

Een van de plichten van gelovigen is de boodschap van het evangelie laten klinken in de samenleving, in lijn met het onderricht van de Kerk. Met het oog daarop is het belangrijk zich sociaal en politiek te engageren.

27. Hoe kunnen relaties tussen gezin, samenleving en politiek worden bevorderd en gezinnen ten goede komen? Hoe kan de ondersteuning van het gezin door de internationale gemeenschap en de staten worden aangemoedigd?

Christenen zijn burgers tussen de burgers. De respondenten stellen hier dat christenen zich moeten engageren in de politiek om ook daar van Christus te getuigen.

Bepaalde respondenten pleiten voor een sociaal engagement bij voorkeur in de ondernemingen. Anderen onderstrepen dat het belangrijk is dat de christelijke stem gehoord wordt in de Europese instellingen en bij de VN waar de H. Stoel kan tussenkomen en op die manier kan bewijzen dat ze wel degelijk een link heeft met de aardse werkelijkheid.

Respondenten adviseren om zich te informeren over wat er op het spel staat bij het nemen van politieke beslissingen en om kandidaten die het gezin centraal stellen aan te moedigen op het moment van de verkiezingen. Anderen roepen op om in het verweer te gaan of een christelijke lobby op te richten en daarvoor de katholieke media en sociale netwerken in te zetten.

Sommige respondenten denken dat we christelijk moeten leven binnen in het gezin, zonder ons teveel te bekommeren om de buitenwereld. Anderen merken op dat we een 'reklerikalisering' van de samenleving moeten zien te vermijden.

De begeleiding van toekomstige echtgenoten op de weg van de huwelijksvoorbereiding (39-40)

28. Hoe wordt de huwelijksvoorbereiding voorgesteld met het oog op het belichten van de roeping en de zending van het gezin in overeenstemming met geloof in Christus? Wordt ze voorgesteld als een authentieke kerkelijke ervaring? Hoe kan ze vernieuwd en verbeterd worden?

Sommigen wijzen erop dat realisme geboden is. In de praktijk kom je met een koppel vaak niet verder dan een catechese over geloven. Echt spreken over de roeping en de zending van het

huwelijk gebeurt zelden. Voor de authentieke kerkelijke ervaring ontbreekt al te vaak de levendige geloofsgemeenschap.

De grote meerderheid van de respondenten vindt dat de huwelijksvoorbereiding tegelijk primordiaal en ontoereikend is. Zij pleiten voor de oprichting van een soort catechumenale weg. Ze vinden het belangrijk dat de voorbereiding zou toegespitst worden op Christus en zich niet zou beperken tot een gesprek over het huwelijksceremonieel. Ze moet ook voorbereiden op het leven als koppel en op het affectieve leven. Alle onderwerpen moeten erin aan bod komen, in de eerste plaats het levensproject, de opvoeding van de kinderen en de veel voorkomende problemen in het gezinsleven, en de evolutie die iedereen in de loop der jaren doormaakt. Gezinnen zouden daarbij betrokken moeten worden en koppels zouden moeten komen getuigen. De respondenten dringen aan op de noodzaak van een goede vorming van de begeleiders.

Die voorbereiding moet gebeuren in verbondenheid met de kerkgemeenschap. Jonge mensen die kiezen voor het huwelijks sacrament zouden idealiter naar de zondagsmis moeten komen en deelnemen aan het parochieleven.

Hoofddoel van de voorbereiding is de verloofden openstellen voor de aanwezigheid van God aan hun zijde. Het komt erop aan hen uit te leggen dat doorheen het sacrament God zich engageert samen met hen en hen op die manier de zin voor engagement te laten begrijpen en hun angst te overwinnen.

Het is belangrijk dat de verloofden het sacrament van het vormsel hebben ontvangen. Sommigen vragen ook het sacrament van de verzoening ter gelegenheid van de verloving.

Het huwelijks sacrament mag niet systematisch zijn en zou maar mogen worden toegediend als de verloofden al wat dichterbij het geloof zijn gekomen. Om mislukkingen te vermijden en te voorkomen dat het huwelijks sacrament wordt verkwanseld, suggereren bepaalde respondenten terug te grijpen naar de volwassenendoop. Of minder radicaal: naar aanleiding van doopsel, eerste communie en vormsel initiërende trajecten ontwikkelen waarin de catechisanten het leven van christenen en van de Kerk leren kennen. De huwelijksvoorbereiding zou dan ook zo'n traject kunnen worden. We moeten daarbij tactvol rekening houden met de postmoderne cultuur en hen niet dwingen in een keurslijf of overdreven verwachtingen koesteren.

Het zou goed zijn dat de huwelijksvoorbereiding verbonden wordt aan initiatieven van 'catechese op zondag': aansluitend bij de zondagse eucharistie worden jonge koppels uitgenodigd met elkaar te spreken over hun verlangen en geloof. In de viering kunnen ze voorgesteld worden en er kan voor hen gebeden worden, met een gemeenschappelijke zegen voor alle koppels die het volgende 'seizoen' zullen trouwen.

Een ander voorstel is een systeem van peterschap voor de koppels. De echtgenoten zouden zich bovendien moeten engageren een leven in geloof te leiden en zich regelmatig te herbronnen.

Het is belangrijk goed te communiceren over de verschillende mogelijkheden van huwelijksvoorbereiding die er bestaan.

29. Hoe stelt de christelijke initiatiecatechese een openheid op de roeping en zending van het gezin voor? Welke stappen vooruit worden op het terrein als de meest dringende beschouwd? Hoe kan het verband tussen doopsel, eucharistie en huwelijk worden voorgesteld? Op welke manier vinden catechumenaat en mystagogie een plaats als onderdeel van de huwelijksvoorbereiding? Hoe kan de gemeenschap bij de voorbereiding betrokken worden?

Deze vraag werd maar door weinigen beantwoord. Een woord als mystagogie werd vaak niet verstaan. Sommigen verwoordden hun antwoord al in vraag 35.

Respondenten willen dat er vertrokken wordt van de realiteit. De meerderheid van koppels die vragen om hun kindje te laten dopen zijn niet kerkelijk gehuwd, zo wordt gemeld. Veel kinderen die hun eerste communie doen, komen ook uit nieuw samengestelde gezinnen. Als sacrament, doopsel, eucharistie en kerkelijk huwelijk elk apart zo weinig vertrouwd zijn, hoe kunnen ze dan op elkaar betrokken worden? En het grootste probleem is dat er heel weinig vitale geloofsgemeenschappen zijn waar jonge gezinnen komen.

De respondenten vinden dat het huwelijk er veel te snel na de eerste ontmoeting komt. Zij dringen aan op het belang van het voorstellen van verschillende etappes in de weg (cf. vraag 28). In de catechese ter voorbereiding op het doopsel van hun kindje kan men ongetrouwde paren voorstellen dat ze alsnog kunnen trouwen.

Keuze voor intergenerationele catechese is voorts een heilzame piste. De initiatiecatechese spreekt te weinig over het gezin en beperkt zich vaak tot een cursus over de sacramenten. Om iedereen te kunnen verankeren in het geloof en in de Kerk zou ze volgens sommige respondenten alle leden van het gezin moeten betrekken bij elke aanvraag van een sacrament voor elk van hen. Ze zou bovendien een relatie tussen de betrokkenen en Christus moeten op gang brengen.

De begeleiding van gehuwde koppels in de eerste jaren van hun huwelijksleven (40)

30. Hebben de huwelijksvoorbereiding en de begeleiding van koppels in de eerste jaren van hun huwelijksleven voldoende waardering voor de belangrijke bijdrage van het getuigenis en de ondersteuning die gezinnen, verenigingen en gezinsorganisaties kunnen geven? Welke positieve ervaringen kunnen in dit verband vermeld worden?

Voor de grote meerderheid van de respondenten is de begeleiding in de eerste jaren, zelfs ook meer, van het huwelijk belangrijk, meer bepaald voor het voortzetten van de initiatie, maar blijkt ze onvoldoende en hebben de pasgehuwden nauwelijks belangstelling ervoor. De begeleiding wordt vandaag aangeboden door bepaalde groepen, organisaties en nieuwe bewegingen.

31. De pastorale begeleiding van koppels in de eerste jaren van hun gezinsleven – zoals werd opgemerkt in het synodale debat – heeft nood aan verdere uitwerking. Wat zijn de belangrijkste initiatieven die al werden genomen? Welke elementen moeten in parochies, bisdommen of verenigingen en bewegingen nog verder ontwikkeld worden?

De respondenten willen dat de gemeenschap het contact met de pasgehuwde koppels behoudt, dat gezinsfeesten worden opgezet met de bedoeling hen tot hun recht te laten komen, vieringen van de huwelijks- en doopverjaardagen e.a.

Voor de begeleiding, vooral in moeilijke periodes, kan gesteund worden op getuigenissen.

Andere ideeën zijn: de organisatie door de Kerk van 'Geroepen om Gods beeld te zijn', een soort jaarlijkse dag voor gehuwden; katholieke gezinsgroepen; het rekruteren en opleiden van mensen om systematisch gehuwden op te zoeken, zoals dat gebeurt voor begrafenissen, en speciale aandacht voor koppels waarvan slechts een van beide gelovig is e.a.

Een terugkommoment voor gehuwden na een jaar werd hier en daar al geprobeerd, maar bijna nergens met succes. En opnieuw, parochies zijn nu al onderbemand en zwak.

De pastorale zorg voor wie burgerlijk is getrouwd of ongehuwd samenwoont (41-43)

32. Welke criteria moeten worden gehanteerd voor een correcte pastorale onderscheiding van de diverse situaties in het licht van het onderricht van de Kerk, voor wie de wezenlijke onderdelen van het huwelijk zijn: eenheid, onverbrekelijkheid en openheid op nieuw leven?

Vanuit het werkveld zijn er heel wat respondenten die bedenkingen hebben bij de drie kerkelijke criteria. De Kerk houdt deze drie 'onderdelen' aan in haar verkondiging en pastoraal. Hoe ze correct onderscheiden 'in het veld' is niet gemakkelijk en kan aanleiding geven tot 'oordeel' en 'discriminatie'. Respondenten geven aan dat ze het begrip 'ongehuwd (buitenechtelijk) samenwonen' pejoratief vinden en dat de Kerk neerbuigend en zelfs arrogant is in het proselitisme dat ze hier laat zien. Men vindt dat seksualiteit een Godsgeschenk is dat in een gelijkwaardige, wederkerige, open, dialogale en participatieve relatie beleefd kan worden, waarin partners beluisterd, begrepen en gerespecteerd worden, (in meerdere relatievormen dus). Durft men het onderricht van de Kerk kritisch op zijn verdiensten onderzoeken?

Anderen wijzen erop dat pastoraal en ethiek nauw samenhangen. De verkondiging moet weliswaar vertrekken vanuit de situatie van gelovigen zelf, maar ze moet wel duidelijk zijn en een einddoel in het vooruitzicht stellen. Gelovigen moeten gewezen worden op hun mogelijkheden, plichten en beperkingen. Ze dienen steun te zoeken in gebed en sacramenten. Van belang is de waarheid in liefde aanbieden, zonder die waarheid te loochenen. Er moet openheid voor kinderen blijven. Binnen die principiële houding zien velen wel praktisch ook plaats voor moderne preventieve methodes van anticonceptie.

De onderscheiding houdt een opvolging van de koppels in. Het huwelijk situeert zich in een proces van gelovig op weg gaan, dat, in het geval van een samenwonend koppel, berust op een beleefde liefde waarvan men de waarde moet erkennen. En opnieuw wijst de meerderheid van de respondenten erop dat de, aan deze koppels aangepaste voorbereiding op het christelijke huwelijk de weg naar een relatie met God moet openen, d.w.z. gebed, zondagsmis, deelname aan het parochiale leven e.a. moet inhouden. Het is bovendien wenselijk de basiselementen van de initiatie te hernemen. Een zegening bij de start van de te volgen weg zou welkom zijn.

33. Is de christelijke gemeenschap in staat om pastoraal betrokken te zijn in dergelijke situaties? Hoe kan ze helpen bij het onderscheiden van de positieve en de negatieve elementen in het leven van koppels die burgerlijk gehuwd zijn en wel zo dat ze hen kan voorlichten en ondersteunen op de weg naar groei en bekering in de richting van het sacrament van het huwelijk? Hoe kunnen de mensen die ongehuwd samenwonen geholpen worden om te kiezen voor het huwelijk?

Er leeft in deze groep van burgerlijk gehuwden of ongehuwd samenwonenden een behoorlijk grote onverschilligheid ten opzichte van het standpunt van de Kerk. Van belang is hen niet als onwetende leerlingen te benaderen en ook niet op hen neer te kijken of hen te betuttelen. Er is een diep respect voor hun keuze nodig.

Vandaag dient men aan te knopen bij een algemeen overheersend verlangen naar duurzame relaties. Men zou koppels kunnen helpen ontdekken dat de kerkelijke trouwbelofte een belangrijk moment in een proces kan zijn, waarop dat wat zij zelf moeten doen voor het welslagen van de relatie als het ware vervolledigd kan worden door het institutionele kader en de sacramentele genade, die het huwelijkssacrament in het vooruitzicht stelt. Dit veronderstelt dat op theologisch vlak het huwelijk als een 'huwelijk in wording' wordt beschouwd – als een groeiproces naar integrale liefde, dat vandaag in de meeste gevallen vóór de huwelijkssluiting begint en in de kerkelijke viering de toezegging van Gods zegen ontvangt, voor een weg die nog niet aan zijn eindbestemming is gekomen.

Andere respondenten onderstrepen ook dat om bij jongeren het verlangen om opnieuw bij de Kerk aan te sluiten te laten groeien, het noodzakelijk is openlijk te getuigen van het geluk te kunnen leven in de aanwezigheid van God. Het komt erop aan om doorheen deze getuigenissen de evangelische waarden en de coherentie van het huwelijk te laten zien en te herinneren aan het vitale belang van het sacrament.

34. Welke antwoorden kunnen in het bijzonder gegeven worden aan probleemsituaties die het gevolg zijn van het voortbestaan van traditionele vormen van een huwelijk in etappes of gearrangeerd door de families?

Deze vraag werd heel weinig beantwoord. De respondenten gaan ervan uit dat er zo goed als geen (christelijke) gearrangeerde huwelijken plaats vinden in België.

De zorg voor gebroken gezinnen (echtgescheidenen, niet-hertrouwde echtgescheidenen, hertrouwde echtgescheidenen, eenoudergezinnen) (44-54)

35. Is de christelijke gemeenschap klaar om zorg te dragen voor gebroken gezinnen zodat zij de barmhartigheid van de Vader kunnen ervaren? Hoe kan de christelijke gemeenschap zich engageren in het wegwerken van sociale en economische factoren die deze gezinnen nog vaak determineren? Welke stappen zijn al gezet en welke moeten er nog gezet worden om deze aanpak en het missionaire bewustzijn dat hem ondersteunt, te versterken?

De grote meerderheid van de respondenten onderstreept de ontvankelijkheid, het belang om geen oordeel uit te spreken, materiële bijstand, mededogen en respect. Heel veel respondenten hopen op een grotere barmhartigheid van de Kerk in woord en daad. Zij lezen al

in de vraagstelling een discriminatie ten aanzien van gebroken gezinnen, wat volgens hen al een teken is dat de hiërarchie hier niet klaar voor is. Men wijst erop dat de kinderen van gebroken gezinnen in deze vraagstelling niet vermeld worden. De meeste respondenten stellen dat er ter plaatse soms positieve stappen gezet worden om met deze gebroken gezinnen om te gaan, maar dat men zich beperkt voelt door het instituut Kerk, dat minder barmhartig overkomt met o.a. de uitsluiting van de communie. Het officiële kerkelijke spreken over deze realiteit komt volgens hen (ver)oordelend over en het gehanteerde gezinsbeeld is niet realistisch. Eenoudergezinnen hebben het sociaal en economisch vaak al heel moeilijk en als ze dan ook nog eens door de Kerk gediscrimineerd worden, vinden zij dit onaanvaardbaar. Bovendien geeft men aan dat het niet is omdat een huwelijk mislukt is, dat deze mensen in zonde leven. Gebroken gezinnen blijven ook lid van de kerkgemeenschap en vele kerkelijke 'onregelmatigen' voelen en weten zich niet schuldig in de ogen van God of van de Kerk en nemen sereen deel aan de sacramenten, zonder een schandaal te verwekken in de parochiegemeenschap. Het feit dat hun kinderen niet veroordeeld worden bij doopsel, eerste communie of vormsel is een stap vooruit. En vanuit de basis komt er de vraag naar een zegening van nieuwe koppels, die hun verlangen en gehechtheid aan Christus in hun relatie en gezinsleven willen beleven én ook de vraag om een tweede al dan niet kerkelijk/sacramenteel huwelijk toe te laten.

Het lijkt vandaag moeilijk om de sociale factoren te elimineren. Het relativisme, individualisme en materialisme worden hier vermeld. Het komt de christenen toe van hun geloof te getuigen en als christen te reageren, namelijk door te protesteren tegen antigezinsmaatregelen en voor een grotere sociale rechtvaardigheid (salaris en arbeidstijd voor vrouwen...)

De respondenten stellen vast dat kerkelijke werken proberen te troosten en te genezen, maar niet te voorkomen.

De missionaire actie begint met de erkenning van de waarden die in gebroken gezinnen leven en hun integratie in het parochiale leven. Men vraagt specifieke aandacht voor de kinderen.

36. Hoe kan het opstellen van gemeenschappelijke pastorale richtlijnen op het niveau van de particuliere Kerken aangemoedigd worden? Hoe kan in dit opzicht een dialoog worden ontwikkeld tussen de verschillende particuliere Kerken 'cum Petro et sub Petro'?

De respondenten voelen zich weinig aangesproken door deze vraag. De korte antwoorden van de respondenten gaan twee richtingen uit.

De meerderheid vindt dat het mooi en realistisch zou zijn als de Kerk werk zou maken van pastorale richtlijnen die opgesteld zijn door de particuliere Kerken. Een westerse synode over dit thema, waarom niet? Vooral het 'vertalen' van de kerkelijke visie op huwelijk en gezin naar de plaatselijke situatie zou goed zijn.

Enkelen vinden dat er integendeel meer nood is aan een eenvormiger beleid, want nu al zijn er verschillen tussen de bisschoppen op lokaal vlak. Mensen zoeken structuur en zij vinden dat de Kerk niet altijd een fraai beeld biedt door haar interne tegenstellingen. De leer moet universeel gelden.

Sommigen pleiten hier voor dialoog en oecumenisme.

37. Hoe kan de procedure voor het nietig verklaren van een huwelijk toegankelijker, soepeler en indien mogelijk gratis worden gemaakt?

De respondenten zijn verdeeld over deze vraag.

Bepaalde respondenten zouden graag hebben dat deze procedure vergemakkelijkt en goedkoper zou worden gemaakt. De basisregels kunnen behouden worden, maar de procedure zou sneller kunnen verlopen en de aanvraag en afhandeling zouden kunnen gebeuren in de plaatselijke Kerk in plaats van in Rome. De procedure zou gratis kunnen zijn voor mensen met weinig draagkracht.

Anderen denken dat naast dwang en onrijpheid er ook een ander criterium zou kunnen ingevoerd worden, namelijk als een van de twee de weg van het huwelijk niet langer gaat door verslaving, criminaliteit, geweld...

Nog anderen zijn voorstander van de afschaffing van de hele procedure en stellen voor te aanvaarden dat als de burgerlijke echtscheiding uitgesproken wordt, het kerkelijke huwelijk dan ook beëindigd is. Sommigen zijn van oordeel dat de vraag naar de nietigverklaring vanzelf zal verminderen als de Kerk aanvaardt dat er een tweede kerkelijk huwelijk kan zijn.

Maar sommige respondenten vinden daarentegen dat deze procedure een uitzondering moet blijven. In hun ogen getuigt het verlangen om ze te vergemakkelijken van een vorm van hypocrisie en van formalisme, en eenvoudigweg van een verloochenen van alle schoonheid die er in het leven van het koppel is geweest, kinderen inclusief. Het betekent overigens een ter discussie stellen van de initiële goede trouw. Bepaalde respondenten preciseren dat deze procedure alleen maar lijden toevoegt aan het lijden van diegene die de scheiding niet wenst en die dus bijgevolg zelden diegene is die gaat voor de nietigverklaring van het huwelijk. Bovendien zal de banalisering van deze oplossing uiteindelijk neerkomen op het toestaan van de scheiding.

Sommige respondenten stellen dat, vermits de partners elkaar zelf het sacrament toedienen, de beslissing om een einde te maken aan de verbintenis dan ook (alleen) henzelf toekomt. Anderen onderstrepen dan weer dat het niet mogelijk is van God te vragen dat Hij zich terugtrekt uit een verbond.

Sommigen wijzen op de verantwoordelijkheid van de Kerk in sommige scheidingen. In hun ogen zijn de slechte huwelijksvoorbereiding en het gebrek aan onderscheidingsvermogen van priesters die iedereen trouwen die erom vraagt, hiervoor aansprakelijk.

Omdat deze procedure bij velen onbekend is, wordt gevraagd om de informatie over de mogelijkheid tot nietigverklaring van een kerkelijk huwelijk meer te verspreiden via de godsdienstles, de catechese en de huwelijksvoorbereiding.

38. De sacramentenpastoraal met betrekking tot hertrouwde echtgescheidenen heeft nood aan verdere verdieping, met inbegrip van een evaluatie van de praktijk bij de orthodoxen en rekening houdend met "het onderscheid tussen de objectieve toestand van zonde en verzachtende omstandigheden" (RS 52). Wat zijn de vooruitzichten in een dergelijk geval? Welke stappen zijn hier mogelijk? Welke suggesties kunnen worden gedaan om te verhelpen aan vormen van onterecht en onnodig beletsel?

Er worden vooreerst problemen gemeld met het taalgebruik van de Kerk. Het gebruik van het woord 'zonde' wordt als erg veroordelend ervaren. Het blijft heel erg moeilijk uit te leggen waarom hertrouwde echtgescheidenen niet ter communie kunnen gaan. Hier is een logica aan het werk die weliswaar intern consistent is, maar tekortdoet aan de geleefde realiteit.

De grote meerderheid van de respondenten wil dat hertrouwde echtgescheidenen toegang zouden hebben tot de sacramenten, meer bepaald tot het sacrament van de verzoening en de eucharistie. Velen wijzen erop dat hoe dan ook niet veel priesters deze vorm van uitsluiting toepassen en in volle bewustzijn de communie uitdelen aan hertrouwde echtgescheidenen. Bepaalde respondenten stellen zich de oprichting voor van een begeleiding met het oog op de spirituele weg die althans voor sommigen zou kunnen uitmonden in een tweede sacramentele huwelijk.

Sommige andere respondenten verzetten zich dan weer tegen deze praktijk zolang ze niet officieel toegelaten is en vragen aandacht te hebben voor het schandaaleffect dat een dergelijke afwijzing van de kerkelijke tucht door een priester veroorzaakt: ze onderstrepen dat het lijden van Christus, dat aan de eucharistie is verbonden, een gave is en geen verplichting en ze vragen dat er met het huwelijkssacrament niet op een dergelijke manier wordt gesold.

Respondenten wijzen erop dat er heel veel redenen bestaan voor een scheiding en dat niet alle situaties op dezelfde manier kunnen worden behandeld (vrouwen die mishandeld worden of aan hun lot overgelaten, ontrouw...). Het is daarentegen aangewezen respect te eisen voor de vorige echtgenoot en voor de kinderen, evenals erkenning van de verantwoordelijkheden die men in het eerste huwelijk is aangegaan.

Een zekere nederigheid wordt gevraagd van de Kerk. Laat ons niet te snel oordelen over situaties die meestal complex en transgeneratieel zijn en die mensen dikwijls ondergaan. De relatiepsychologie leert ons hoe de 'vrije wil' dikwijls bepaald wordt door visies en gedragingen die overgeërfd zijn uit vorige generaties, en door rigide menselijke interactiepatronen waarvan men zich niet gemakkelijk kan losmaken.

Voor sommigen is het willen van een tweede kans normaal. Het is het minste kwaad. Het komt er dan op aan de waarden van de nieuwe verbintenis te erkennen. Anderen beklemtonen het lijden dat die erkenning toebrengt aan de in de steek gelaten echtgenoot.

Anderen zouden graag hebben dat hertrouwde echtgescheidenen niet worden opgesloten in hun mislukte relatie, maar opnieuw geïntegreerd zouden worden in de gemeenschap, met onderscheidingsvermogen, zonder oordelen en dat men hen een zegening zou voorstellen, wat overigens in de praktijk al gebeurt. Het komt in feite erop neer echtscheiding en weduwnaarschap gelijk te stellen door van de personen die een nieuwe verbintenis wensen te eisen dat ze zich engageren op het vlak van trouw en een leven volgens het evangelie. Zij plaatsen de gewetensvrijheid op de voorgrond en vinden dat het zondebesef moet worden geschraapt. De hulp en begeleiding die de Kerk wil aanbieden aan echtparen met relatieproblemen komt nu ongeloofwaardig over. Iemand die zich 'half uitgesloten' voelt, is niet geneigd zo'n hulp te vragen of te aanvaarden.

Vele respondenten vragen dat de katholieke Kerk zich zou aansluiten bij de orthodoxe Kerk in de manier waarop deze laatste omgaat met echtscheidingen. Kan er ook gesproken worden

van een huwelijk dat geestelijk dood is, van een onvruchtbaar huwelijk? Ook in de anglicaanse Kerk wordt echtscheiding op die manier behandeld. Sommigen vragen dat het huwelijks sacrament eenvoudigweg wordt geschrapt van de lijst van sacramenten en eventueel vervangen zou worden door een zegen.

Enkele stemmen vragen dat de Kerk naar waarheid spreekt en de regels herbevestigt. Ze vinden dat gegeven liefde niet teruggenomen kan worden, dat een mens niet mag worden 'geprobeerd', dat God niet kan worden ontslagen van zijn engagement, dat polygamie niet aanvaardbaar is en hertrouwen zichzelf uit de Kerk sluiten. Hertrouwen voor de Kerk is in tegenspraak met de onverbreekelijkheid van het huwelijk. Het lijkt onmogelijk om de woorden van Christus te verdraaien. Zogenaamde verzachtende omstandigheden maken van de zonde nog geen goede daad.

Wat er ook van zij, echtgescheidenen, hertrouwd of niet, moeten opgevangen worden met mededogen en verdraagzaamheid en men moet ze ook materiële bijstand bieden.

39. Voorziet de huidige wetgeving in een geschikt antwoord op de uitdagingen die gemengde en interreligieuze huwelijken stellen? Moet er met nog andere elementen rekening worden gehouden?

Respondenten pleiten voor verdraagzaamheid, openheid en integratie, beoordeling geval per geval, evenals voor respect voor de andere godsdienst. Sommigen beschouwen de huidige normen als schadelijk, in het bijzonder voor de kinderen, en vinden dergelijke huwelijken erg broos. Anderen wijzen elke erkenning van gemengd huwelijk af als het gaat om een godsdienst die de christelijke echtgenoot verplicht zich te bekeren.

Men stelt geen grote problemen vast in verband met de gemengde en interreligieuze huwelijken. Wel vraagt men pastorale zorg voor een huwelijk waar een van beide partners praktiserend is en de ander niet, want soms leidt dat tot problemen. Sommigen stellen hier een langere huwelijksvoorbereiding voor dan diegene die normaal voorzien is, met het oog op het verwerven van een zekere menselijke en affectieve rijpheid en een dialoog tussen de verloofden, vooral dan over de opvoeding van de kinderen.

De pastorale zorg voor personen met een homoseksuele neiging (55-56)

40. Hoe kan de christelijke gemeenschap pastorale aandacht geven aan gezinnen waarvan sommige leden een homoseksuele neiging hebben? Op welke manier is het mogelijk om zich in het licht van het evangelie te bekommeren om personen die zich in dergelijke situaties bevinden en daarbij elke vorm van onrechtvaardige discriminatie te vermijden? Hoe kan men wat Gods wil in hun situatie vraagt, verhelderen?

Deze vraag wordt door heel veel respondenten en uitvoerig beantwoord. Er zijn uitgesproken tegengestelde meningen aanwezig. Enerzijds zijn er die opmerken dat er slechts twee paragrafen aan homoseksualiteit gewijd zijn en dan nog in een negatief taalgebruik. Zij verwachten van de Kerk een meer evangelische houding. De terminologie homoseksuele 'neiging' ('tendance') i.p.v. 'geaardheid' ('nature') stoort hen. Aan een neiging kan men toegeven of er aan weerstaan. Geraardheid is iets van de persoon zelf, iets positiefs, het maakt iemand tot wie hij of zij is. Anderen vragen om het begrip 'homoseksuele oriëntatie' te

gebruiken. Volgens hen aanvaardt de Kerk nog altijd niet het ontologische aspect van homoseksualiteit en bekijkt ze die realiteit als een probleem of ziekte. Respondenten denken dat het zonder twijfel gepast is om homoseksualiteit opnieuw uit te leggen: men spreekt van neiging, identiteit, pathologie of natuurlijke seksualiteit...

Vele respondenten merken op dat de vraagstelling de realiteit van homoseksuele relaties niet vernoemt. In tegenstelling tot 2014 ervaren zij de vragen nu beperkend en tendentieus. De meerderheid vraagt de erkenning van de waarde van de homoseksuele liefde en van homoseksuele koppels: alle liefde komt van God. Ze vinden dat wij Gods wil niet kennen en dat het geen pas geeft over die mensen te oordelen, temeer omdat het hier niet om een persoonlijke keuze gaat. Volgens hen is er hier dan ook geen nood aan een specifieke pastoraal: homoseksualiteit moet men niet opwaarderen, maar ook niet banaliseren, noch een mens herleiden tot zijn of haar seksuele geaardheid, en nog minder zich met zijn of haar privéleven bemoeien.

Het is heel belangrijk homoseksuele mensen met respect en welwillendheid te onthalen. Een integratie via parochiale activiteiten is welkom. Heel velen vragen zich af waarom de Kerk dergelijke engagementen ook niet zou kunnen zegenen, ook al vinden de meesten dat zo'n ritueel onderscheiden moet worden van het sacrament van het huwelijk. Er zijn er ook veel die vragen homoseksuele koppels niet gelijk te stellen met man-vrouwkoppels.

Anderzijds is er een niet onaanzienlijke groep respondenten die van de Kerk een veel kordatere taal en een afwijzing van homoseksualiteit verwacht. Zij willen dat hier opnieuw herinnerd wordt aan de zondige situatie. Ze pleiten voor een taal van de waarheid die het onderricht van de Kerk uitlegt en de homoseksuele daad veroordeelt. Ze adviseren een weg van genezing met een geestelijk begeleider.

Enkele respondenten merken op dat priesters nu al homoseksuele relaties zegenen en ze betreuren dit gebrek aan samenhang onder pastores. Pas als de Kerk duidelijk en eenduidig is over haar standpunt tegenover homoseksuele relaties, kan ze constructief homoseksuelen begeleiden in hun geloofsgroei. Men kan volgens hen geen bekering verwachten als men iemand in een zondige situatie juist in zijn zonde bevestigt. Uitspraken van bepaalde kerkelijke leiders zorgen voor heel wat verwarring, die nog versterkt wordt door de manier waarop de media ermee omgaan. Mensen die zoekende zijn, kunnen gewezen worden op het zinvolle alternatief van het celibaat, eventueel binnen een gemeenschap. We moeten volgens hen durven (blijven) zeggen dat kuisheid belangrijk is, in de ontwikkeling van een gezonde christelijke persoonlijkheid, maar anderzijds is ook een barmhartige pastorale begeleiding voor de zwakke van de mens op dit punt nodig.

Wat betreft de kinderen verzetten de respondenten zich tegen adoptie en nog meer tegen bevruchting door een derde. Ze vragen daarentegen wel dat de kinderen geen enkele vorm van discriminatie zouden ondervinden en dat ze het doopsel kunnen ontvangen.

Het doorgeven van het leven en de uitdaging van de denataliteit (57-59)

4.1. Wat zijn de meest betekenisvolle initiatieven die werden genomen om de openheid op het leven en ook de menselijke schoonheid en waardigheid van het vader of moeder worden op een efficiënte manier bekend te maken en te bevorderen in het licht van

bijvoorbeeld de encycliek *Humanae Vitae* van de zalige paus Paulus VI? Hoe kan de dialoog met de wetenschappen en de biomedische technologieën gestimuleerd worden mét respect voor de menselijke ecologie van de voortplanting?

Bepaalde respondenten wijzen op het belang van de encycliek *Humanae Vitae*, terwijl anderen liever zouden hebben dat men er niet meer zou naar verwijzen.

Volgens voorstanders van de encycliek werd *Humanae Vitae* door veel Belgische verantwoordelijken eerder bestreden dan bekend gemaakt. Natuurlijke geboorteregeling kreeg volgens hen nooit een ernstige kans. Ze pleiten voor het opzetten van een ernstige dialoog van experts in deze materie met de academische wereld, in aanwezigheid van de kerkelijke hiërarchie, zodat hier eindelijk een ommekeer ten goede kan verwezenlijkt worden.

De tegenstanders merken op dat *Humanae Vitae* door de Belgische Kerk negatief onthaald werd. Velen begrijpen niet waarom de Kerk blijft vasthouden aan standpunten uit *Humanae Vitae* inzake geboorteregeling. Waarom stelt men zich de vraag niet naar de redenen waarom mensen *Humanae Vitae* afgewezen hebben? De encycliek heeft zoveel kwaad bloed gezet dat de positieve zaken die er zeker in staan, ondergesneeuwd zijn. De generatie jongeren van toen zijn nu grootouders geworden, hebben in eer en geweten hun keuzes gemaakt, maar hebben de boodschap van *Humanae Vitae* niet doorgegeven. Nu wordt die encycliek ervaren als voorbijgestreefd. Vruchtbaarheid dient veel ruimer geduid te worden dan puur biologisch. Het verbieden van kunstmatige voorbehoedsmiddelen is volledig achterhaald.

Veel respondenten lopen hoog op met de gewetensvrijheid, vermelden het verantwoord ouderschap, waarvan ook de Kerk voorstander is, en de kwaliteit van het leven: een kind moet echt gewild zijn. Zij vragen dat de Kerk zich discreter en nederig opstelt tegenover het seksuele leven van koppels en hen vertrouwt. Anderen onderstrepen dat de openheid op het leven geen criterium voor christelijk leven is.

Sommige respondenten preciseren niettemin dat het doorgeven van het leven geen plicht is noch een persoonlijk project, maar een geschenk van God. Ouders zijn mede-scheppers; zij worden ertoe geroepen Gods scheppende werk voort te zetten.

Respondenten willen dat de Kerk rekening houdt met de nieuwe technologieën, meer bepaald in verband met de behandeling van onvruchtbaarheid. Anderzijds wordt het verzet tegen IVF (en ander vormen van medische begeleide voortplanting (MBV) en draagmoederschap) door velen ook als pijnlijk ervaren, met verwijzing naar het onderscheid tussen homologe en heterologe bevruchting. De evolutie van de wetenschappen en de biomedische technologieën dient met de grootste aandacht opgevolgd en bestudeerd te worden. Men moet durven wijzen op mogelijke gevaren, maar tegelijkertijd moet men er ook voor oog hebben dat mensen door de wetenschap en biomedische technologie soms echt leven in overvloed vinden. Het kind mag evenwel nooit een gebruiksvoorwerp worden en het moet een vader en moeder hebben. Het embryo moet gerespecteerd worden en het lichaam van de vrouw mag nooit gecommercialiseerd worden.

In verband met contraceptie vinden velen dat ze nuttig is, noodzakelijk, zelfs onvermijdelijk, of het nu gaat om seksuele relaties buiten het huwelijk of als een middel voor de ontplooiing van het koppel. Veel respondenten schrijven dat contraceptie vandaag regelmatig en zonder

bijbedoelingen wordt gebruikt door christelijke koppels. Zij vinden dat de Kerk zich moet aanpassen aan de praktijk. Anderen beschuldigen de farmaceutische lobby's van desinformatie. En nog andere merken op dat de natuurlijke methodes onrealistisch zijn en dat het erop aankomt de menselijke grenzen te respecteren. Deze methodes kunnen worden voorgesteld, maar nooit opgedrongen.

Enkele respondenten zouden willen dat men zich op de wetenschap baseert om *Humanae Vitae* te herwaarderen. Ze willen dat de verschillen tussen de diverse methodes voor contraceptie opnieuw uitgelegd worden en dat men de theologie van het lichaam van paus Joannes Paulus II tot haar recht laat komen. Ze zijn vragende partij voor een opleiding in verband met de natuurlijke methodes.

42. Een genereus moeder- en vaderschap heeft nood aan structuren en instrumenten. Werkt de christelijke gemeenschap daadwerkelijk solidair en ondersteunend? Hoe doet ze dat? Heeft ze ook de moed om valabele oplossingen op het sociaalpolitieke niveau voor te stellen? Hoe kunnen adoptie en pleegouderschap aangemoedigd worden als een krachtig teken van vruchtbare generositeit? Hoe kan ervoor worden gezorgd dat de kinderen met toewijding en respect worden opgevoed?

De respondenten plaatsen hier vooral de materiële problemen op de voorgrond. Zij denken dat een groot gezin hebben vandaag concreet heel moeilijk ligt en dat het om een specifieke roeping gaat.

Bepaalde respondenten pleiten voor een vereenvoudiging van de adoptieformaliteiten. Het zou plaatselijke adopties toelaten en mogelijke problemen in verband met de ontworteling van de kinderen kunnen vermijden. Sommigen vragen ook de installatie van een hulpverlening bij de opvoeding en de ondersteuning van de katholieke jeugdbewegingen. Ze denken onder meer aan het aanmoedigen van christelijke gezinnen om bijvoorbeeld de studies van jongeren uit de derde of de vierde wereld financieel te ondersteunen. De acties van Welzijnzorg en de jaarlijkse vastenactie zouden misschien een sterkere focus op het gezin kunnen richten.

43. De christen beleeft het moeder- en vaderschap als een antwoord op een roeping. Wordt die roeping voldoende benadrukt in de catechese? Welke vorming wordt er aangeboden opdat die roeping effectief het geweten van de echtgenoten leidt? Zijn de mensen zich bewust van de zware consequenties van de demografische veranderingen?

Respondenten stellen zich vragen over het feit dat het document spreekt over denataliteit en hebben het in hun antwoorden zelf over overbevolking. Vanuit Rome richtlijnen voor de hele wereld uitvaardigen in verband met geboortes vinden ze niet wenselijk. Laat dit over aan de lokale bisdommen. In deze bevraging komt de vergrijzing niet ter sprake. Het probleem van de denataliteit, het verband met migratie en de gevolgen ervan voor de demografische evolutie in België worden in de media regelmatig onder de aandacht gebracht. Dit heeft blijkbaar weinig concrete impact op de gezinsplanning. Wat wel leeft, en in toenemende mate, is het bewustzijn van de ecologische voetafdruk en de eindigheid van de aarde. In welke mate dit bewustzijn een effect heeft op de gezinsplanning is minder duidelijk.

Bepaalde respondenten stellen dat er verschillende roepingen en verschillende vormen van vruchtbaarheid bestaan, anderen vinden dat ouderschap geen roeping is: vruchtbaarheid

wordt gezien als een consequentie van het geluk en niet omgekeerd; het belangrijkste is niet zich voort te planten.

De meerderheid van de respondenten doet een beroep op de argumenten van verantwoord ouderschap en de gewetensvrijheid. Men vermeldt het probleem van de materiële voorwaarden.

Voor anderen is ouderschap een roeping die best opnieuw mag worden uitgelegd. Ze is onlosmakelijk verbonden met de roeping van de echtgenoten en het geloof in de voorzienigheid. Het kind is hoe dan ook een geschenk van God: er bestaat niet zoiets als het recht op een kind, net zo min als het recht op abortus.

Bepaalde respondenten zouden graag willen dat jonge koppels de zin voor inspanning, dialoog, dienstbaarheid, engagement, zelfgave en edelmoedigheid terugvinden. Zij pleiten ook voor de oprichting van gespreksgroepen waar men niet aarzelt om de dialoog met het heersende discours aan te gaan, waar de theologie van het lichaam van paus Joannes Paulus II wordt bestudeerd. Die theologie van het lichaam, waar man en vrouw een gefundeerde en aantrekkelijke visie op hun rol als (toekomstige) ouders wordt aangeboden, kan helpen om in vreugde mee te stappen in het scheppingsplan van God.

Sommige respondenten zijn voorstander van een opvoeding rond roepingen ter gelegenheid van de huwelijksvoorbereiding of beter nog vanaf de adolescentie.

Men merkt trouwens op dat er geen enkele vraag wordt gesteld over het lijden van onvruchtbare ouders. Het omgaan met een onvervulde kinderwens, met ongewilde kinderloosheid, zou best ook aan bod komen in de huwelijksvoorbereiding en catechese. Het treft tien procent van de koppels, maar niemand houdt er rekening mee.

44. Hoe bestrijdt de Kerk de plaag van abortus en bevordert ze een werkzame cultuur van het leven?

Respondenten wijzen erop dat abortus kan gerechtvaardigd worden in extreme gevallen, zoals bij verkrachting of als het leven van de moeder ernstig bedreigd wordt. Sommigen vinden in dit verband de kerkelijke houding behoorlijk schijnheilig: strijden tegen abortus en tegelijk anticonceptiva verbieden. Zij opteren voor het aanraden van andere oplossingen: contraceptie, afstaan voor adoptie... Ze zijn verdeeld als het ongeboren kind een handicap heeft. Maar ze verzetten zich wel tegen een abortus om persoonlijke redenen.

Andere respondenten vinden dat de woordkeuze 'plaag van abortus' een sterke veroordeling inhoudt en een gesprek over dit onderwerp niet bevordert. De Kerk zou pastorale opvang moeten voorzien voor vrouwen die een abortus hebben ondergaan en dan met hen in dialoog moeten treden. Er moet aandacht gevraagd worden voor de psychische gevolgen van abortus. Jaren later kan dit nog traumatische sporen nalaten.

Andere vinden dat de Kerk zich sterker moet uitspreken tegen abortus, meer bepaald door publieke acties openlijk te ondersteunen. Sommige respondenten vragen de Kerk om de redenen van haar afkeuring van abortus opnieuw uit te leggen en de heiligheid van het leven opnieuw te onderrichten.

Nog andere respondenten vragen dat de Kerk zich stevig verzet tegen wetten die de dood

veroorzaken (recht op abortus, experimenten met embryo's...).

Ten slotte wordt van de Kerk als behoedster van het leven een veel ruimere inzet gevraagd dan alleen het verzet tegen abortus. Nog veel belangrijker is dat de Kerk iets zou doen aan het ongehoord hoge percentage aan burn-outs, depressies, allerlei vormen van verslaving en zelfmoord. In die zin zou de Kerk veel sterker de behoedster van het leven in al zijn dimensies moeten zijn.

De uitdaging van de opvoeding en de rol van het gezin in de evangelisatie (60-61)

45. Het vervullen van hun educatieve zending is lang niet altijd gemakkelijk voor de ouders. Vinden ze voldoende solidariteit en ondersteuning in de christelijke gemeenschap? Welke suggesties in verband met vorming kunnen er gedaan worden? Welke stappen kunnen worden ondernomen opdat de opvoedkundige opdracht van de ouders ook op het sociaalpolitieke niveau zou erkend worden?

Het merendeel van de antwoorden laat aanvoelen dat er weinig steun is voor de opvoedkundige opdracht van de ouders. Wel ervaren sommigen steun, vooral op spiritueel en sacramenteel vlak, van de nieuwe bewegingen en gemeenschappen. Men merkt ook op dat de tijdsgeest veranderd is. Het is op parochiaal niveau een heel moeizame zoektocht om gezinnen en jongeren te bereiken.

In opvoedkundig perspectief wordt gevraagd naar een antropologie die geworteld is in de wijsheid van de katholieke traditie en die antwoorden kan geven op uitdagingen zoals het materialisme, secularisme en relativisme en die waarden van huwelijk en ouderschap ondersteunt.

Als het gaat om spirituele opvoeding vragen ze om een betere vorming (Wat is dat geloof? Waarom geloven? ...) en begeleiding. Sommigen pleiten voor de uitbouw van structuren die kunnen helpen bij de opvoeding. Ze willen dat het niveau van de catechese voor kinderen wordt opgetrokken, meer bepaald als het gaat over de Schrift en de opvoeding in evangelische waarden. Sommigen lopen hoog op met de intergenerationale complementariteit en dus de betrokkenheid van ouders en grootouders in de catechese.

Om een weg van vrijheid aan hun kinderen te kunnen voorstellen, proberen respondenten hen in een relatie te brengen met Christus en de heilige Geest en hun geloof te voeden door de zondagsmis. Ze wijzen hier dan ook op de noodzaak van een goed verzorgde liturgie. Zij willen ook kunnen steunen op gespreksgroepen, jeugdbewegingen, parochiale of diocesane activiteiten of op de hulp van nieuwe bewegingen. Zij zijn voorstander van bijeenkomsten van het catechumenale type of toegespitst op gebeurtenissen uit het gezinsleven (zegening van boekentassen, huwelijksverjaardagen...).

Sommige respondenten wijzen op het belang van het gezag, anderen beklemtonen de rol van het voorbeeld en het getuigenis, vooral bij caritatieve acties. Nog anderen waarschuwen tegen de media, de sociale netwerken, de scholen en de samenleving in het algemeen. En ten slotte zijn er ook nog die wijzen op het afhaken van bepaalde ouders als het gaat over de opvoeding van hun kinderen.

46. Hoe kunnen ouders en christelijke gezinnen ervan bewust gemaakt worden dat de plicht om het geloof door te geven een intrinsiek aspect is van het christen zijn?

De overdracht van het geloof is een verantwoordelijkheid van de ouders en een engagement dat genomen wordt tijdens het huwelijk of naar aanleiding van het doopsel van een kind. Volgens anderen gaat het daarentegen niet om een plicht, maar om een gebaar van liefde en een genade.

Respondenten zijn zich bewust van het gebrek aan vorming van de ouders. Ze zijn dan ook voorstander van de creatie van reflectietrajecten en activiteiten voor jongeren waar uitleg gegeven wordt over de sacramenten, het geloof, de betekenis van de mis... Ze benadrukken de noodzaak van een goede opleiding van de begeleiders.

Sommige respondenten geven aan dat het geloof niet meer zoals vroeger wordt overgedragen; geloof is een persoonlijke keuze geworden. Ouders kunnen gelovig en liefdevol leven en daarmee hun kinderen omringen, maar ze kunnen hen niet dwingen om te geloven. Men wijst op de inspanningsverbintenis, maar de Kerk mag geen resultaatverbintenis verwachten. Ook al kan het gezin gelovig opvoeden, dan nog zullen de kinderen vanaf een bepaalde leeftijd zelf moeten kiezen. De Kerk zou zich veel meer bewust moeten zijn van en aandacht wekken voor deze omslag van een cultuurchristendom naar een missionair keuzechristendom, dat nochtans wordt gepropageerd in haar eigen documenten over evangelisatie, initiatie en catechese.